

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

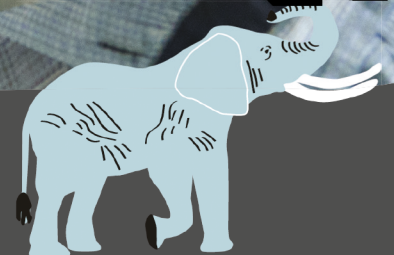
Ασημάκης Φλιάτουρας · Μαρία Σουκαλοπούλου · Άννα Ν. Αφεντουλίδου
Ζωή Ιωαννίδου · Βασιλική Μακρή · Ουρανία Βοσκάκη · Ιωάννης Λεύκος

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
η γλώσσα μας

Τετράδιο
εργασιών

1.

Ε΄ δημοτικού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η γλώσσα μας
Ε΄ Δημοτικού
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τετράδιο εργασιών

Α΄ τεύχος

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής / Αξιολογητής

Θεοδωρίδης Αλέξανδρος

Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου

Αξιολογητής

Κατσούλης Φίλιππος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Γρηγορίου Φωτεινή

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Πέρδος Αθανάσιος

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Αντζόπουλος Νικόλαος

Διπλωματούχος Τεχνολογίας Γραφικών Τεχνών

Υπεύθυνος του μαθήματος/γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης

Αθανάσιος Γιαννίκας, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ

Μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη Διδακτικών Βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ασημάκης Φλιάτουρας • Μαρία Σουκαλοπούλου • Άννα Ν. Αφεντουλίδου • Ζωή Ιωαννίδου
Βασιλική Μακρή • Ουρανία Βοσκάκη • Ιωάννης Λεύκος

Η γλώσσα μας
Ε΄ Δημοτικού
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τετράδιο εργασιών

Α΄ τεύχος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η γλώσσα μας | Ε΄ Δημοτικού | Α΄ τεύχος

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Ασημάκης Φλιάτουρας , Αναπληρωτής Καθηγητής Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, Επιστημονικός Υπεύθυνος Μαρία Σουκαλοπούλου , Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας Άννα Ν. Αφεντουλίδου , Σύμβουλος Εκπαίδευσης, Δρ Παιδικής λογοτεχνίας Ζωή Ιωαννίδου , Εκπαιδευτικός Βασιλική Μακρή , Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας Ουρανία Βοσκάκη , Επίκουρη Καθηγήτρια ΕΚΠΑ Ιωάννης Λεύκος , Μέλος ΕΔΙΠ Πανεπιστημίου Μακεδονίας
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	Δημήτρης Χαλκιάπουλος , Γραφίστας
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ	Γεώργιος Λίβανος , Γραφίστας Χάρης Δημολιάτης , Γραφίστας
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ	Ευαγγελία Γουτιάνου , Εικονογράφος - Γραφίστρια
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ	Συγγραφική Ομάδα Στέφανος Γιασιράνης , Εκπαιδευτικός, Δρ Παιδαγωγικής
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ	Σταυρούλα Αντωνοπούλου , Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΩΝ	Δημήτρης Σεμιτέκολο , Γραφίστας - Σχεδιαστής Ιστοσελίδων
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ	Ελένη Καραντζόλα , Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου

Περιεχόμενα

1. Πόσο μοναδικοί και μοναδικές είμαστε;

• Τι μας κάνει μοναδικές και μοναδικούς;	8
• Τι μας προσφέρει η διαφορετικότητα;	14
• Ποιες ιστορίες για τη μοναδικότητα υπάρχουν στα μέσα;	19
• Πώς τα πήγαμε;	23

2. Πώς εκφραζόμαστε δημιουργικά;

• Ποια μυστικά κρύβει ένα έργο τέχνης;	26
• Πού συναντάμε την τέχνη;	33
• Πόσο σημαντική είναι η δημιουργική σκέψη και έκφραση;	36
• Πώς τα πήγαμε;	40

3. Πώς φροντίζω μια καρδιά;

• Τι χρειάζεται ένα σώμα;	44
• Πώς διαχειρίζομαι τα συναισθήματά μου;	50
• Πώς θεραπεύω το σώμα και την ψυχή μου;	54
• Πώς τα πήγαμε;	59

4. Πόσο ζωντανός είναι ο ψηφιακός κόσμος;

• Τι μας προσφέρει το διαδίκτυο;	62
• ΝΑΙ ή ΟΧΙ στα ηλεκτρονικά παιχνίδια;	66
• Πόσα ψέματα χωράνε στο διαδίκτυο;	71
• Πώς τα πήγαμε;	74

Τα σύμβολα του τετραδίου

Αναπτύσσουμε τις δεξιότητές μας

Κατανοούμε προφορικά κείμενα		Κατανοούμε γραπτά κείμενα	
Παράγουμε προφορικό λόγο		Συνθέτουμε και γράφουμε κείμενα	

Χτίζουμε τη γραμματική και το λεξιλόγιό μας

Μαθαίνουμε νέα γραμματικά φαινόμενα		Εμπεδώνουμε όσα γνωρίζουμε	
Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας		Μαθαίνουμε ορθογραφία	

Εργαζόμαστε μαζί στην τάξη

Συζητάμε στην τάξη		Δουλεύουμε στον ρυθμό μας	
Χωριζόμαστε σε ομάδες		Βλέπουμε τι μάθαμε	
Παρακολουθούμε βίντεο			

Θα μας βοηθήσουν και αυτά...

Παρατηρούμε τον βαθμό δυσκολίας των δραστηριοτήτων		
--	---	--

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΥΜΕ

λέξεις με παραγωγή
και σύνθεση

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ

τα ελλειπτικά και τα ανώμαλα
ρήματα και ρήματα, όπως τα
λέω, τρώω, πάω, ακούω

1

Πόσο
μοναδικοί και
μοναδικές
είμαστε;

1.1 Τι μας κάνει μοναδικές και μοναδικούς;

Στην υποεπένδυση αυτή μαθαίνουμε:

- πώς κατασκευάζονται οι λέξεις.
- πώς σχηματίζονται τα ελλειπτικά ρήματα και τα ρήματα λέω, τρώω, κλαίω κ.ά.
- πώς να χρησιμοποιούμε ουσιαστικά και επίθετα, όπως ο πλατύς, η πλατιά, το πλατύ.

1. Πώς κατασκευάζονται οι λέξεις; Παρατηρούμε τις λέξεις **σκυλί**, **σκυλάκι** και **σκυλοτροφή**. Μπορούμε να τις χωρίσουμε σε μικρότερα κομμάτια;

σκυλί → + **ί**

σκυλάκι → + + **ι**

σκυλοτροφή → + **ο** +**ή**

- Με ποιον τρόπο το **-άκ-** αλλάζει τη σημασία της λέξης *σκυλί*;
- Από ποιες λέξεις αποτελείται η λέξη *σκυλοτροφή*; Πώς μας βοηθάνε να καταλάβουμε τη σημασία της λέξης;

Πώς κατασκευάζονται οι λέξεις

Οι λέξεις στην ελληνική γλώσσα αποτελούνται από μικρότερα συστατικά (κομμάτια), τα οποία έχουν το καθένα τη δική του σημασία.

Η λέξη *σκυλί* αποτελείται από δύο συστατικά: **θέμα σκυλ-** + **κατάληξη -ί**.

Παράγωγες Λέξεις

Όταν προσθέσουμε στο θέμα ένα παραγωγικό επίθημα, κατασκευάζουμε μια νέα **παράγωγη** λέξη με διαφορετική σημασία: **θέμα σκυλ-** + **-άκ** + **κατάληξη -ι**.

Σύνθετες Λέξεις

Όταν ενώνουμε δύο ή περισσότερα θέματα/λέξεις, κατασκευάζουμε μια νέα **σύνθετη** λέξη, που η σημασία της προκύπτει από τη σημασία των θεμάτων/λέξεων: **θέμα: σκυλ-** + **ο** + **λέξη: τροφή**.

Μαθαίνουμε περισσότερα για το πώς κατασκευάζονται οι λέξεις.

2. Χρωματίζουμε με κίτρινο τα θέματα και με πράσινο τις κατάληξεις:

αγάπη κέντρο γράφεις φίλος συνταγή πηγαίνω μαγειρική μελομακάρονο

Θέμα και κατάληξη

Πώς μπορούμε να ξεχωρίσουμε το **θέμα** από την **κατάληξη**;

Το **θέμα** είναι το συστατικό της λέξης που δείχνει τη σημασία της. Όταν κλίνουμε μια λέξη, π.χ. ο **δρόμος**, του **δρόμου**, τον **δρόμο**..., το **θέμα** δεν αλλάζει.

Η **κατάληξη** είναι το συστατικό της λέξης που δείχνει αν η λέξη είναι ουσιαστικό ή ρήμα, αν ο αριθμός είναι ενικός ή πληθυντικός κ.ά. Όταν κλίνουμε μια λέξη, π.χ. ο **δρόμος**, του **δρόμου**, τον **δρόμο**..., η **κατάληξη** αλλάζει.

3. Κυκλώνουμε με το ίδιο χρώμα ζευγάρια αντώνυμων και γράφουμε προτάσεις:

πολύχρωμος

λυπημένος

διαφορά

ασυνήθιστος

ομοιότητα

συνηθισμένος

ομοιομορφία

ευτυχία

χαρούμενος

μονόχρωμος

ποικιλομορφία

δυστυχία

π.χ. Ένας μονόχρωμος κόσμος θα ήταν βαρετός.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Αντώνυμα

Αντώνυμα ή **αντίθετα** ονομάζονται οι λέξεις που έχουν αντίθετη σημασία.

Π.χ. **μεγάλος** – **μικρός**, **πάνω** – **κάτω**, **γεμίζω** – **αδειάζω**.

1.1 Τι μας κάνει μοναδικές και μοναδικούς;

4. Ποιες λέξεις δείχνουν ή περιγράφουν αξίες;

α. Γράφουμε λέξεις που δείχνουν αξίες:

σεβασμός

ΑΞΙΕΣ

β. Φτιάχνουμε φράσεις με τη λέξη αξίες χρησιμοποιώντας ένα επίθετο πριν τη λέξη:

ανθρώπινες αξίες,

5. Πόσες παράγωγες λέξεις από τη λέξη πρόσωπο μπορούμε να κατασκευάσουμε συνδέοντας τα παρακάτω συστατικά;

α-

αντι-

εκ-

δια-

προσωπ-

-ος

-ικός/-ική/-ικό

-ω

-εύ(ω)

-είο

-(η)ση

-εία

Σε ασκήσεις κατασκευής λέξεων, όπως η άσκηση 5, επιλέγουμε συστατικά από κάποιες ή και από όλες τις στήλες για να κατασκευάσουμε νέες λέξεις.

απρόσωπος,

6. Κατασκευάζουμε σύνθετες λέξεις με τη λέξη πρόσωπο:

άγγελος στρογγυλός διπλός ποίηση

7. Παρατηρούμε τις προτάσεις από το Κείμενο 1 του βιβλίου:

Η μαμά ήθελε να με βγάλουν Πλάτωνα, γιατί, λέει, όταν γεννήθηκα, **είχα** πλατύ μέτωπο. Εγώ, όμως, νομίζω ότι **ήταν** από τη μεγάλη της αγάπη για τον Πλάτωνα...

- Σχηματίζουν τα ρήματα **έχω** και **είμαι** όλους τους χρόνους, π.χ. τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο; Με ποια άλλα ρήματα θα τα αντικαθιστούσαμε σε αυτούς τους χρόνους;

Ελλειπτικά ρήματα

Τα ρήματα **είμαι, έχω, ξέρω, περιμένω, οφείλω, χρωστώ, ανήκω** δε σχηματίζουν όλους τους τύπους της κλίσης τους. Γι' αυτό λέγονται **ελλειπτικά ρήματα**.

8. Δουλεύουμε πάνω στην κλίση των ρημάτων:

- α. Συμπληρώνουμε τους τύπους των ρημάτων. Χρωματίζουμε τις καταλήξεις και τις συγκρίνουμε. Τι παρατηρούμε;

εγώ	λέω
εσύ		
αυτός/αυτή/αυτό		
εμείς		
εσείς		
αυτοί/αυτές/αυτά		

εγώ	παίζω
εσύ		
αυτός/αυτή/αυτό		
εμείς		
εσείς		
αυτοί/αυτές/αυτά		

- β. Ποια άλλα ρήματα κλίνονται όπως το λέω;

.....

1.1 Τι μας κάνει μοναδικές και μοναδικούς;

Αναγνωρίζουμε τις γραμματικές κατηγορίες των λέξεων (μέρη του λόγου).

Για να θυμηθούμε την κλίση των ρημάτων, συμβουλευόμαστε τη Γραμματική!

9. Εργαζόμαστε στα επίθετα και τα ουσιαστικά:

α. Κυκλώνουμε τα επίθετα και υπογραμμίζουμε τα ουσιαστικά στις παρακάτω προτάσεις που συναντήσαμε στο Κείμενο 1 του βιβλίου:

Έχω κι εγώ μια **μοναδική ιστορία**.

Ένα **όνομα σημαντικό**, γιατί σημαίνει αυτόν που χαρίζει **νίκη στον λαό**.

Μελιά μάτια, καστανά μαλλιά, μακριά άκρα (χέρια και πόδια).

Πήρα και **τον χαρακτήρα του παππού**.

Πήρα και **τις συνήθειές του**: είμαι **υπναράς, γλυκατζής, γκρινιάρης**.

Το **σχολείο** μου είναι **τεράστιο**.

β. Ξαναγράφουμε τις χρωματιστές λέξεις στον άλλο αριθμό:

.....
.....

Χτίζουμε τις ιστορίες με ουσιαστικά και επίθετα

Τα **ουσιαστικά** χτίζουν τον κόσμο της ιστορίας μας, δίνουν όνομα σε πρόσωπα, αντικείμενα, μέρη, έννοιες, δηλαδή σε όλα όσα συνθέτουν το σκηνικό και την πλοκή.

Τα **επίθετα** χρωματίζουν την ιστορία, διότι περιγράφουν χαρακτηριστικά, ιδιότητες, καταστάσεις, ενισχύουν τα συναισθήματα που θέλουμε να εκφράσουμε και δημιουργούν «ατμόσφαιρα».

Βλέπουμε στην άσκηση πώς κλίνονται τα αρσενικά ουσιαστικά σε **-ος, -ης, -ας, -ούς**, τα θηλυκά σε **-η/-ες, -α** και τα ουδέτερα σε **-ο**.

10. Στο Κείμενο 1 της ενότητας συναντήσαμε τις παρακάτω φράσεις:

πλατύ μέτωπο

μακριά άκρα

α. Συμπληρώνουμε τα αντώνυμα στη δεύτερη στήλη με επίθετα σε **-ύς, -ιά, -ύ**:

ρηχός

βαριά

στενοί

κοντές

λεπτό

Για να δούμε την κλίση των επιθέτων σε **-ύς, -ιά, -ύ**, π.χ. **πλατύς, πλατιά, πλατύ**, συμβουλευόμαστε τη Γραμματική! Μερικά από αυτά, που προέρχονται από προηγούμενες περιόδους της γλώσσας, σχηματίζονται σε **-ύς, -εία, -ύ**, π.χ. **τραχύς, τραχεία, τραχύ - ευρύς, ευρεία, ευρύ**.

β. Μπορούμε στο παρακάτω κείμενο να εντοπίσουμε λάθη στην ορθογραφία των επιθέτων;

Σου δίνω τρεις συμβουλές. Πρώτον, να ακούς πολλά και να λες λίγα. Μερικές φορές τα λόγια μπορεί να είναι πιο βαρειά από τις πράξεις. Δεύτερον, ποτέ μην ξεφεύγεις από τον δρόμο σου. Ακόμη κι αν τους άλλους δρόμους τους βλέπεις φαρδούς και πλατούς, εσύ ακολούθησε τον δικό σου. Ίσως εκείνοι είναι μακροί και γεμάτοι προβλήματα. Τρίτον, σκέψου με ψυχραιμία πριν κάνεις κάτι, γιατί οι σκέψεις μας μπορούν να κάνουν τη ψυχή μας πιο ελαφριά.

Οι τρεις συμβουλές, λαϊκό παραμύθι (διασκευή), *Σχεδι@ζω για όλους, ΙΕΠ*.

11. Χρησιμοποιούμε τις παρακάτω λέξεις και αφηγούμαστε μια σύντομη ιστορία:

ελαφρύς γεύμα βαρύς ταξίδι σακούλα

πουκάμισο φαρδύς μακρύς

Χρησιμοποιούμε επίθετα σε **-ής, -ιά, -ί** και **-άς/-ής, -ού, -άδικο/-ούδικο/-ήδικο**.

Χρησιμοποιούμε το επίθετο **πολύς, πολλή, πολύ**.

1.2 Τι μας προσφέρει η διαφορετικότητα;

Στην υποεπότητα αυτή μαθαίνουμε:

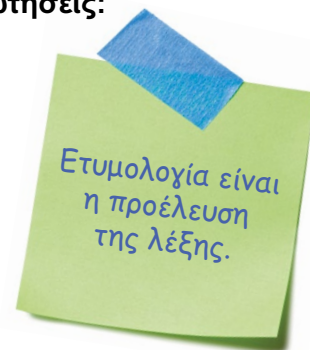
- πώς να αναζητάμε πληροφορίες σε ετυμολογικά λεξικά για την προέλευση μιας λέξης.
- να γράφουμε σωστά ρήματα στον αόριστο και τον συνοπτικό μέλλοντα.
- πώς να πυκνώνουμε ένα κείμενο.

1. Μαθαίνουμε για την ετυμολογία με τη βοήθεια του Λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής:

α. Βρίσκουμε το λήμμα της λέξης *μοιάζω* και απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Ποια είναι η γραμματική κατηγορία της λέξης; Με ποια συντομογραφία δηλώνεται;
- Ποια παραδείγματα δίνονται για τις σημασίες της λέξης;
- Ποιες πληροφορίες δίνονται για την ετυμολογία;
- Ποια σχέση έχει το ρήμα *μοιάζω* με το επίθετο *όμοιος*;

β. Γράφουμε τι σημαίνουν οι παρακάτω λέξεις χρησιμοποιώντας την ετυμολογία τους:

ομοίμορφος

ομοίπτωτος

ομοιόχρωμος

2. Αναζητάμε τη σημασία και την ετυμολογία των λέξεων στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής και στο Χρηστικό Λεξικό:

Μαθαίνουμε περισσότερα για την ετυμολογία των λέξεων.

Λέξη/φράση

Σημασία

Ετυμολογία

κοκόνα
φουκαράς
αγάς
λίκνο

- Έχουμε ακούσει στο περιβάλλον μας αυτές τις λέξεις; Από ποιους;
- Ποιες από αυτές είναι επίσημες; Από ποιες γλώσσες προέρχονται;
- Ποιες είναι λαϊκές ή θα συναντούσαμε σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή και ποιες προέρχονται από άλλη γλώσσα; Πώς εξηγείται η χρήση τους στο Κείμενο 3;

Λέξεις που ζωντανεύουν τα κείμενα

Συχνά, οι σπάνιες λέξεις είναι **επίσημες, ξένες, λαϊκές ή διαλεκτικές**. Στα λογοτεχνικά κείμενα εμφανίζονται σπάνιες λέξεις που απεικονίζουν την πραγματική γλώσσα των χαρακτήρων, τον πολιτισμό και την περιοχή. Οι λέξεις αυτές κάνουν το κείμενο πιο αυθεντικό, εκφραστικό, ζωντανό και εμπλουτίζουν το λεξιλόγιο.

Ανακαλύπτουμε την ποικιλία που υπάρχει στη γλώσσα.

3. Βρίσκουμε συνώνυμα:

α. Χωριζόμαστε σε ομάδες και γράφουμε όσα περισσότερα συνώνυμα μπορούμε να σκεφτούμε για τις παρακάτω λέξεις:

όμοιος
 τόπος
 αρχινούσαμε
 πανούργος

Συνώνυμα

Συνώνυμα ονομάζονται οι λέξεις που έχουν την ίδια ή παρόμοια σημασία και μπορούν να χρησιμοποιηθούν η μία αντί για την άλλη σε μια πρόταση, χωρίς να αλλάξει σημαντικά το νόημα (π.χ. δρόμος - οδός, ερυθρός - κόκκινος).

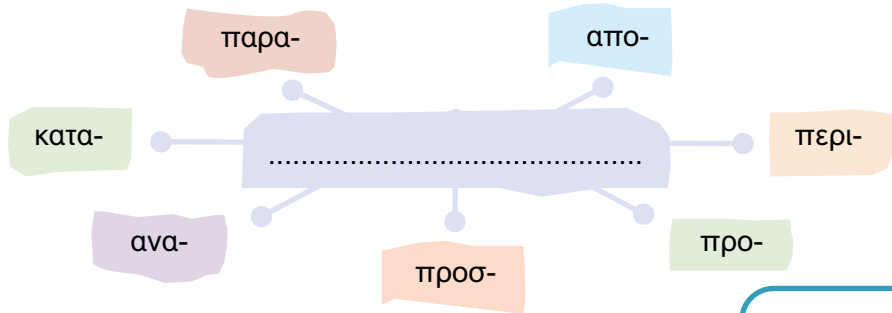

β. Αντικαθιστούμε τη μία λέξη (είτε το επίθετο είτε το ουσιαστικό) από την κάθε ονομαστική φράση με άλλη συνώνυμη και φτιάχνουμε προτάσεις:

μονότονη ρουτίνα κουραστικές πράξεις περίεργος χαρακτήρας χαρωπή
 διάθεση ζηηρό χρώμα γαλήνια θάλασσα

.....

4. Δουλεύουμε με το ρήμα καταλαβαίνω:

- α. Από ποιο αρχαίο ρήμα προέκυψε το ρήμα καταλαβαίνω; Συμβουλευόμαστε το λεξικό.
- β. Με αυτό το ρήμα δημιουργούμε παράγωγες λέξεις και συζητάμε τη σημασία τους:

Χρησιμοποιούμε παράγωγα ρήματα από το ρήμα λαμβάνω.

5. Γινόμαστε καλύτερες/καλύτεροι στην ορθογραφία των ρημάτων:

- α. Κάνουμε την αντιστοίχιση και δημιουργούμε τον τύπο των ρημάτων στον αόριστο:

<ol style="list-style-type: none"> 1. πρασίν- 2. αγάπ- 3. τελεί- 4. έκλ- 5. διηγρήθ- 6. άθρ- 7. έλ- 8. έγ- 9. έπλ- 	<ol style="list-style-type: none"> A. -ισα B. -ηκα Γ. -ωσα Δ. -ησα E. -υνα ΣΤ. -υσα Z. -εισα H. -οισα Θ. -ειρα 	<p style="text-align: center; color: #0070c0;">πρασίνισα</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
---	---	---

- β. Μεταφέρουμε τα ρήματα στον ενεστώτα. Τι παρατηρούμε στην ορθογραφία τους;

1.	4.	7.
2.	5.	8.
3.	6.	9.

Εξερευνάμε τις χρονικές βαθμίδες και το ποιόν ενέργειας (όψη) του ρήματος.

Χρησιμοποιούμε ρήματα στον αόριστο και τον συνοπτικό μέλλοντα.

6. Πώς σχηματίζονται τα ρήματα παίρνω και βρίσκω στον αόριστο;

Για να δούμε την κλίση των ανώμαλων ρημάτων, συμβουλευόμαστε τη Γραμματική!

α. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και κυκλώνουμε όλους τους τύπους των ρημάτων παίρνω, λέω, βρίσκω, βλέπω.

Η Ημέρα της Αταίριαστης Κάλτσας είναι μια υπέροχη ευκαιρία να γιορτάσουμε τη μοναδικότητα και τη διαφορετικότητα! Την 1η Φεβρουαρίου του περασμένου χρόνου, σε πολλά σχολεία της Ιταλίας, πολλοί μαθητές και μαθήτριες βρήκαν δύο αστείες και πολύχρωμες κάλτσες, τις φόρεσαν και είδαν το σχολείο τους να γεμίζει με χαμόγελα. Φέτος, εσείς, φορώντας τις δικές σας ξεχωριστές κάλτσες θα πείτε ιστορίες για το πώς αυτές σας κάνουν ξεχωριστούς και ξεχωριστές και θα πάρετε δύναμη να λέτε πάντα την αλήθεια για το ποιοι και ποιες είστε. Ετοιμάστε, λοιπόν, τις πιο τρελές σας κάλτσες και γιορτάστε με χαρά αυτή τη μέρα γεμάτη χρώμα, διασκέδαση και μηνύματα αποδοχής!

β. Συμπληρώνουμε με τον σωστό τύπο των ρημάτων του κειμένου:

Ανώμαλα ρήματα

Συνοπτικός Μέλλοντας

Αόριστος

παίρνω
λέω
βρίσκω
βλέπω

Εξασκούμαστε στην κλίση των ανώμαλων ρημάτων.

Ανώμαλα ρήματα

Ανώμαλα ρήματα είναι τα ρήματα στα οποία αλλάζει το θέμα τους σε διάφορους χρόνους, π.χ. παίρνω, λέω, βρίσκω, βλέπω κ.ά.

7. Με ποιες λέξεις/φράσεις συνδέονται οι ιδέες/προτάσεις σε ένα αφηγηματικό κείμενο; Τις αντιστοιχίζουμε με τη λειτουργία τους και συμπληρώνουμε κι άλλες:

άρα όμως ~~έπειτα~~ έτσι γι' αυτό τελικά στη συνέχεια αλλά γιατί

- Παρουσιάζουμε τα γεγονότα με χρονική σειρά έπειτα,.....
- Δίνουμε την αιτία
- Δίνουμε το αποτέλεσμα
- Δείχνουμε αντίθεση
- Δηλώνουμε τρόπο
- Κλείνουμε την ιστορία

8. Παρατηρούμε τα αποσπάσματα από το Κείμενο 5 του βιβλίου. Μπορούμε να τα ξαναγράψουμε χωρίς πολλές λεπτομέρειες, κρατώντας μόνο τα βασικά τους στοιχεία;

Εκείνη τη μέρα ο νεροκουβαλητής πήρε στους ώμους του τα δυο χαρούμενα δοχεία και γύρισε στο σπίτι από το όμορφο λουλουδιασμένο μονοπάτι χαμογελώντας.

.....
.....
.....

Καθώς ανέβαιναν τον λόφο, το γέρικο δοχείο παρατηρούσε τα όμορφα πολύχρωμα αγριολούλουδα στη μία μεριά του πετρωτού μονοπατιού που τα ζέσταινε ο ήλιος και αυτό του έδωσε λίγη χαρά.

.....
.....
.....

• Συζητάμε στην τάξη ποια στοιχεία αφαιρέσαμε.

Ποιες ιστορίες για τη μοναδικότητα υπάρχουν στα μέσα;

1.3

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- να αναγνωρίζουμε τους τρόπους σύνδεσης των προτάσεων.
- πώς να χρησιμοποιούμε χρονικές λέξεις, φράσεις και προτάσεις.

1. Εργαζόμαστε με τη λέξη *άνθρωπος*:

α. Φτιάχνουμε την οικογένεια της λέξης *άνθρωπος* κάνοντας όποιες αλλαγές χρειάζονται:

απο-
υπερ-
συν-

ανθρωπ-

-ος
-ιά
-ότητα
-ινος

Α' ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ
βατράχι
φίλος
παλιός
χιόνι
διάστημα

Β' ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ
μορφή
είδος

β. Επιλέγουμε 4 λέξεις που δημιουργήσαμε και γράφουμε προτάσεις στο τετράδιό μας.

2. Παρατηρούμε το απόσπασμα από το Κείμενο 6 του βιβλίου:

Όταν πήγε μέσα στη νύχτα χωρίς κάμερες, δεν είχε ειδοποιήσει κανάλια.

- Πόσες προτάσεις υπάρχουν στο απόσπασμα; Πώς συνδέονται;

Σύνδεση προτάσεων

Οι προτάσεις συνδέονται με τρεις τρόπους μεταξύ τους:

Ασύνδετο σχήμα:

Όταν χωρίζουμε τις προτάσεις με κόμμα.

Παράδειγμα: *Το παιδί σηκώθηκε, έφαγε, πήγε σχολείο.*

Παρατακτική σύνδεση:

Όταν συνδέουμε δύο προτάσεις με τους **παρατακτικούς συνδέσμους και/κι, ή, είτε, ούτε, αλλά, όμως.**

Παράδειγμα: *[Θα φάω] και [θα κάνω μπάνιο].* (Συνδέω δύο ανεξάρτητες/κύριες προτάσεις)

Παράδειγμα: *Θέλω [να φάω] και [να κάνω μπάνιο].* (Συνδέω δύο εξαρτημένες/δευτερεύουσες προτάσεις)

Υποτακτική σύνδεση:

Όταν συνδέουμε δύο προτάσεις με τους **υποτακτικούς συνδέσμους πως, που, ότι, μήπως, να, όταν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν (πριν να), μόλις, προτού, σαν, ώσπου, που, γιατί, επειδή, αφού, αν/εάν, για να, ώστε (να), αν και, ενώ.**

Παράδειγμα: *Το αγόρι έφαγε, αφού ξύπνησε.* (Συνδέω μία ανεξάρτητη με μία εξαρτημένη πρόταση)

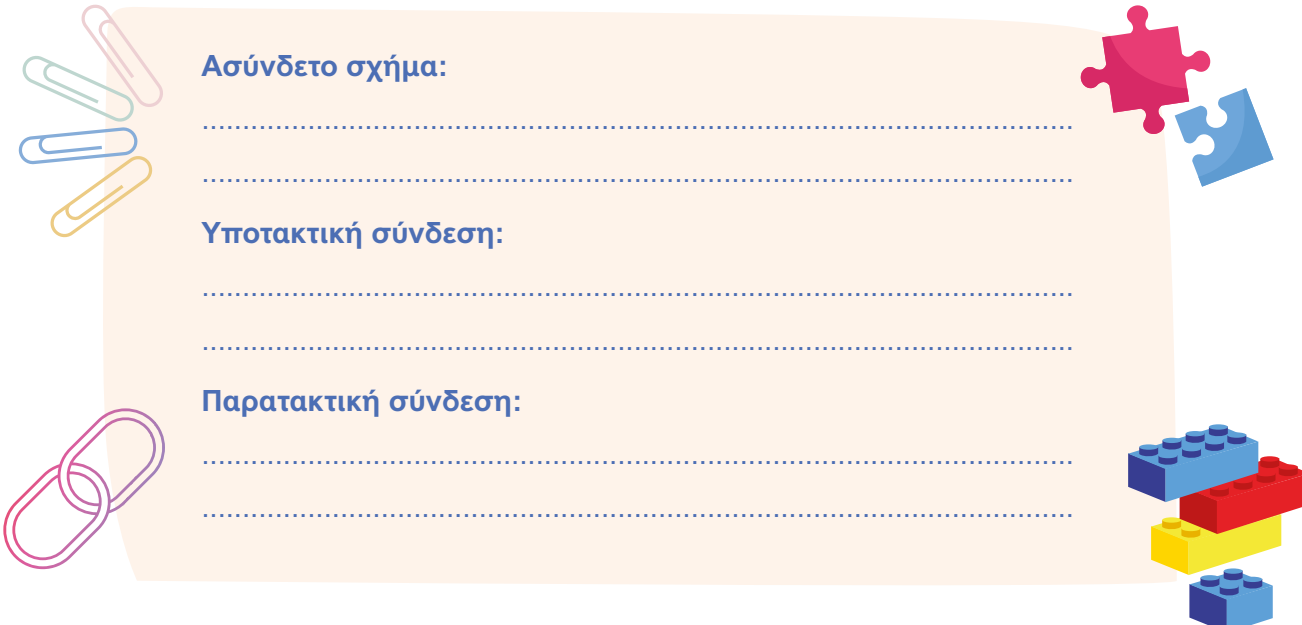

3. «Συνδέουμε» τις προτάσεις:

α. Σημειώνουμε **A** για ασύνδετο σχήμα, **Π** για παρατακτική ή **Υ** για υποτακτική σύνδεση και κυκλώνουμε τους συνδέσμους:

1. Φαίνεται ότι είναι νόστιμο.
2. Και νυστάζω και βαριέμαι. **Υ**
3. Φοβάμαι μην αργήσω.
4. Πρέπει να φύγουμε.
5. Αυτά λέγονται, δε γίνονται.
6. Δεν έγραφα καλά, επειδή πονούσε το κεφάλι μου.
7. Ή θα με συνοδεύσεις ή δε θα πάω καθόλου.
8. Δεν είναι δύσκολο, θέλει σκέψη.

- β. Γράφουμε μία πρόταση με ασύνδετο σχήμα, μία με παρατακτική και μία με υποτακτική σύνδεση:

Ασύνδετο σχήμα:

.....

.....

Υποτακτική σύνδεση:

.....

.....

Παρατακτική σύνδεση:

.....

.....

Θυμόμαστε τις εξαρτημένες προτάσεις που μάθαμε σε προηγούμενες τάξεις.

Πώς δηλώνουμε τον χρόνο σε μια ιστορία;

Για να βρούμε τον χρόνο, απαντάμε στην ερώτηση **πότε**. Για να εκφράσουμε τον χρόνο, χρησιμοποιούμε:

- ⚡ **Χρονικά επιρρήματα** (αμέσως, μεθαύριο, φέτος κ.ά.), π.χ. Θα σε ενημερώσω **αύριο**.
- ⚡ **Φράσεις με προθέσεις** (μέχρι αύριο, ως το απόγευμα, από το μεσημέρι κ.ά.), π.χ. **Μέχρι το απόγευμα** θα έχω ολοκληρώσει την εργασία μου.
- ⚡ **Χρονικές προτάσεις**, δηλαδή εξαρτημένες προτάσεις που φανερώνουν πότε γίνεται η πράξη της ανεξάρτητης πρότασης και ξεκινούν με **χρονικούς συνδέσμους** (όταν, μόλις, αφού, αφότου), π.χ. **Μόλις ξεκινήσαμε την άσκηση**, χτύπησε το κουδούνι για διάλειμμα.
- ⚡ **Ουσιαστικά με ή χωρίς άρθρο** που φανερώνουν **χρόνο** σε πτώση συνήθως αιτιατική ή γενική (το σαββατοκύριακο, του χρόνου), π.χ. **Την Τετάρτη** θα πάμε εκδρομή.

4. Υπογραμμίζουμε στο κείμενο τα στοιχεία που δηλώνουν χρόνο και τα ταξινομούμε στις ακόλουθες κατηγορίες:

ΗΤΑΝ ΚΑΙ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ένας Τσιγγάνος βοσκός, τόσο φτωχός που δε γινόταν φτωχότερος. Έβοσκε πρόβατα από μικρό παιδί. Παντρεύτηκε, έκανε οικογένεια και κάθε μέρα συνέχιζε να βόσκει το κοπάδι του. Το ψωμί που κατάφερνε να φέρνει στο σπίτι ήταν πάντα λίγο. Το πρωί ξυπνούσε πριν ακόμη φανεί το πρώτο φως του ήλιου και πήγαινε το κοπάδι του στη βοσκή. Μόλις έφτανε στο κοντινό γεφύρι, έβλεπε τον ήλιο να ανατέλλει πίσω από το βουνό. Σήκωνε τα μάτια ψηλά και σκεφτόταν πως ο Θεός πού και πού πρέπει να κοιτούσε την πλάση που είχε φτιάξει. Από τη στιγμή που έγινε δεκαπέντε χρονών και έβγαζε μόνος το κοπάδι του, συχνά παρακαλούσε τον Θεό: «Θεέ μου, τι πλούσιο φως χαρίζεις στον κόσμο! Βοήθησέ με να ξεφύγω από την πείνα και σήμερα και αύριο. Αχ, και να μου έδινες εκατό χρυσές λίρες να σωθώ!». Και μέχρι να γίνει αυτό, ο βοσκός περίμενε με υπομονή την επόμενη μέρα.

Ο Τσιγγάνος βοσκός (διασκευή: Ελένη Δικαίου), Βουλή των Ελλήνων.

Χρονικά επιρρήματα:

.....

Φράσεις με προθέσεις:

.....

Χρονικές προτάσεις: πριν ακόμη φανεί το πρώτο φως του ήλιου

.....

Ουσιαστικά με ή χωρίς άρθρο:

.....

5. Φτιάχνουμε το δικό μας παραμύθι για ένα ξεχωριστό για εμάς αντικείμενο ή άτομο. Χρησιμοποιούμε στοιχεία για να δείξουμε χρόνο (πότε) και ενώνουμε τις προτάσεις με τους τρεις διαφορετικούς τρόπους σύνδεσης. Βρίσκουμε εικόνες που μπορούν να αντικαταστήσουν ή να συνοδεύσουν το παραμύθι.

1. Επιλέγουμε μία από τις βασικές έννοιες της ενότητας (μοναδικός, διαφορετικότητα, ταυτότητα) και συμπληρώνουμε τον πίνακα:

Γραμματική κατηγορία και ορισμός	Ζωγραφιά
.....	
.....	
Συνώνυμα	Παράδειγμα
.....

2. Ο Παναγιώτης είναι μαθητής της Ε΄ Δημοτικού. Έγραψε το παρακάτω κείμενο για τον διαγωνισμό του Δικτύου Σχολικών Βιβλιοθηκών:

Η Μαίρη ήταν ένα κορίτσι που αγαπούσε πολύ το παιχνίδι. Αγαπούσε και τα βιβλία, αλλά πιο λίγο. Η δασκάλα τούς έδωσε εργασία να διαβάσουν ένα βιβλίο. Και έπρεπε να το παρουσιάσουν. Η μητέρα της την πήγε στη βιβλιοθήκη. Και διάλεξε ένα βιβλίο με μια ντεντέκιβ στο εξώφυλλο. Μετά το ξεκίνησε και ένιωσε σαν να ζει την περιπέτεια. Διάβαζε ασταμάτητα. Το τελείωσε σε μία μέρα. Και μετά κατάλαβε ότι τα βιβλία κρύβουν μαγικούς κόσμους. Επισκεπτόταν συχνά τη βιβλιοθήκη. Και να σας πω ένα μυστικό; Αποφάσισε να γίνει και αυτή μια δαιμόνια ντετέκιβ όταν μεγαλώσει.

α. Διαβάζουμε προσεκτικά το κείμενο του Παναγιώτη και απαντάμε:

- Είναι κατάλληλο το κείμενό του για τον διαγωνισμό;
- Συνδέει τις προτάσεις του κειμένου και τα γεγονότα με κατάλληλες λέξεις/φράσεις;

β. Ξαναγράφουμε συνεργατικά το κείμενο με τα χαρακτηριστικά της δομής και της γλώσσας της αφήγησης. Κάνουμε τις απαραίτητες αλλαγές και συνδέουμε τις προτάσεις με τις κατάλληλες λέξεις/φράσεις για να γίνει πιο αποτελεσματικό.

3. Γράφουμε στο ευρετήριο μας λέξεις της ενότητας που δε γνωρίζαμε.

Παίζουμε με τη γραμματική και το λεξιλόγιο της ενότητας.

4. Κάνουμε το κουίζ για να δούμε πώς τα πήγαμε:

- 1. Οι λέξεις χαρακτηρίζω, χαρακτηρισμός από το ουσιαστικό χαρακτήρας είναι:**
 - α) παράγωγες
 - β) σύνθετες
 - γ) συνώνυμες
- 2. Οι λέξεις ομοιόμορφος και ολόιδιος είναι:**
 - α) παράγωγες
 - β) σύνθετες
 - γ) αντώνυμες
- 3. Οι λέξεις ξεχωριστός, ιδιαίτερος, διαλεχτός, μοναδικός είναι:**
 - α) αντώνυμες
 - β) σύνθετες
 - γ) συνώνυμες
- 4. Αντώνυμες δεν είναι οι λέξεις:**
 - α) δυνατός - αδύναμος
 - β) γρήγορος - αργός
 - γ) εύθυμος - χαρωπός
- 5. Σε ποια από τα παρακάτω δεν υπάρχει λέξη, φράση ή πρόταση που να δείχνει χρόνο;**
 - α) Αφότου συναντήθηκαν, δε χωρίστηκαν ποτέ οι δύο φίλοι.
 - β) Μετά από λίγες ώρες κατάλαβε το λάθος του.
 - γ) Έφυγε τρέχοντας για να προλάβει να δει το ηλιοβασίλεμα.
- 6. Σε ποια πρόταση τα υπογραμμισμένα επίθετα έχουν τη σωστή ορθογραφία;**
 - α) Η πόλη έχει πλατιές λεωφόρους και πλατείες.
 - β) Έχουμε ευρί φάσμα προϊόντων στο κατάστημά μας.
 - γ) Ο ποταμός έχει φαρδυές όχθες, γεμάτες με δέντρα.
- 7. Σε ποια πρόταση οι λέξεις έχουν τη σωστή ορθογραφία; Διορθώνουμε τα λάθη στις υπόλοιπες:**
 - α) Οργάνωσαν τη γιορτή πολύ γρήγορα με τη βοήθειά τους.
 - β) Ο ήλιος έδισε μέσα στην αγριεμένη θάλασσα.
 - γ) Δεν εξήγισε τι ήθελε να κάνουμε και μπερδευτείκαμε.

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ

για την απαλοιφή
φωνηέντων

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ

τα παραθετικά των
επιρρημάτων

2

Πώς
εκφραζόμαστε
δημιουργικά;

Ηλίας Στύλος, Μικρός Πρίγκιπας
[φωτογραφία, γκράφιτι].

2.1 Ποια μυστικά κρύβει ένα έργο τέχνης;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να περιγράφουμε ένα έργο τέχνης με το κατάλληλο λεξιλόγιο.
- πώς να χρησιμοποιούμε τη μεταφορά στον λόγο μας.
- πώς να χρησιμοποιούμε την απαλοιφή φωνηέντων.

1. Επιλέγουμε τα κατάλληλα ρήματα για να περιγράψουμε τον πίνακα:

δείχνει φτιάχνουν απεικονίζει δημιουργούν βγάζει
συμβολίζουν αποτυπώνει κρύβει

Ανδρέας Βουρλούμης, «Κορίτσι»
[πίνακας], Εθνική Πινακοθήκη
(εκτίθεται σε παράρτημα Σπάρτης:
Κουμαντάρειος Πινακοθήκη).

Ο πίνακας ένα νεαρό κορίτσι, με ξανθά
μαλλιά να κάθεται. Τα έντονα κόκκινα και πορτοκαλί της
ρούχα μια εικαστική αντίθεση με τους
γήινους τόνους του φόντου. Η στάση του σώματός της,
με τα χέρια σταυρωμένα μια αίσθηση
αποφασιστικότητας. Το βλέμμα της
μια σκέψη που την απασχολεί. Οι αφέλειές της και τα
ξανθά της μαλλιά σε συνδυασμό με τα έντονα χρώματα
..... την παιδική αθωότητα.

Τα ρήματα στην περιγραφή ενός έργου τέχνης

Για να περιγράψουμε ένα έργο τέχνης, χρησιμοποιούμε ρήματα που μας επιτρέπουν να δώσουμε μια πιο ζωντανή και λεπτομερή εικόνα, π.χ. εμφανίζεται, υπάρχει, διακρίνεται, προβάλλεται, αντιπροσωπεύει, δείχνει, συμβολίζει, αναπαριστά, συμπληρώνει, συνδυάζει, αποτυπώνει κ.λπ.

Ανακαλύπτουμε
τη γλώσσα της
περιγραφής.

2. Βρίσκουμε τις παρακάτω φράσεις στο Κείμενο 1 και γράφουμε τι σημαίνουν:

1. τα φιλόξενα φώτα:
2. συνδέοντας τον ουρανό με τη γη:
3. αυτά τα κύματα είναι νύχια:
4. μέχρι να λάμψει το αστέρι του:

• Οι φράσεις χρησιμοποιούνται με την κυριολεκτική τους σημασία;

Μεταφορά

Μεταφορά έχουμε, όταν δε χρησιμοποιούμε μια λέξη ή φράση με την κυριολεκτική/πραγματική της σημασία, π.χ. **Έχει χρυσή καρδιά** (Υπάρχει χρυσή καρδιά;) ή **Η ομάδα μας πετάει** (Μπορεί η ομάδα να πετάξει;).

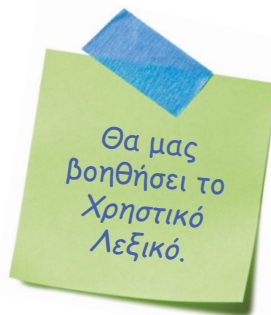

3. Αντιστοιχίζουμε τις μεταφορικές φράσεις με τη σημασία τους:

1. Έλαμψε από τη χαρά του, όταν βραβεύτηκε. 2. Είναι αστέρι στα μαθηματικά. 3. Τα ασπρόρουχα λάμπουν από καθαριότητα. 4. Στο τέλος, η αλήθεια θα λάμψει. 5. Είδε αστεράκια, μόλις συνάντησε τον αγαπημένο του τραγουδιστή από κοντά. 6. Έσβησε γρήγορα το αστέρι του στο θέατρο.	α. Ζαλίστηκε από τη χαρά του. β. Θα αποκαλυφθεί. γ. Είναι πολύ ικανή. δ. Ένωσε έντονη ευτυχία. ε. Είναι αστραφτερά λευκά. στ. Τελείωσε η καριέρα του.

Χρησιμοποιούμε φράσεις με μεταφορική σημασία.

2.1 Ποια μουσικά κρύβει ένα έργο τέχνης;

4. Κατασκευάζουμε λέξεις με το συστατικό καλλι-:

καλλι-

γραφ-
τεχν-
φων-
γραμμ-
εργ-

-ημα
-εια
-ία
-ος
-ης
-ικος
-ήσιμος

Γνωρίζουμε παράγωγες και σύνθετες λέξεις με τη λέξη **τέχνη**.

5. Κυκλώνουμε τα ρήματα που χρησιμοποιούνται στην περιγραφή του παλατιού:

Το Αχιλλειον είναι το παραμυθένιο παλάτι της Αυτοκράτειρας της Αυστρίας Ελισάβετ, που βρίσκεται σε μία από τις ομορφότερες τοποθεσίες της Κέρκυρας. Η βασιλική έπαυλη υψώνεται στην κορυφή του λόφου στο Γαστούρι και πήρε το όνομά της από τον αγαπημένο μυθικό ήρωα της Ελισάβετ, τον Αχιλλέα. Εκτείνεται στην πλαγιά ενός καταπράσινου λόφου. Οι κήποι αλλά και το εσωτερικό του κτιρίου είναι διακοσμημένα με αγάλματα μυθικών ηρώων, αρχαίων ελλήνων φιλοσόφων και θεών. Την οροφή κοσμεί μια μεγάλη τοιχογραφία του Ιταλού ζωγράφου Galori, που απεικονίζει τις τέσσερις εποχές.

- Ποια ρήματα βρίσκονται στην ενεργητική και ποια στην παθητική φωνή;
Ενεργητική φωνή:
Παθητική φωνή:

Οι καταλήξεις των ρημάτων παθητικής φωνής

Στην περιγραφή χρησιμοποιούμε ρήματα στην ενεργητική ή στην παθητική φωνή, ανάλογα με το αν θέλουμε να δώσουμε έμφαση στον δράστη μιας ενέργειας.

Η ορθογραφία των καταλήξεων στον **ενεστώτα** της παθητικής φωνής:

☀ **αι** (εγώ) βρίσκομαι, (εσύ) παρουσιάζεσαι, (αυτό) συμβολίζεται, (αυτά) απεικονίζονται

☀ **ε** (εμείς) βρισκόμαστε, (εσείς) παρουσιάζεστε

Στο θέμα του **αόριστου παθητικής φωνής** υπάρχει πάντα **η** παρουσιάστηκα, βρέθηκε

6. Συμπληρώνουμε τα κενά με το κατάλληλο ρήμα στον ενεστώτα:

διαμορφώνω/-ομαι γεννώ/-ιέμαι χαρακτηρίζω/-ομαι
αντιπροσωπεύω/-ομαι αντιμετωπίζω/-ομαι αποτυπώνω/-ομαι

Ιαπωνικά κόμικς Μάνγκα

Τα ιαπωνικά κόμικς Μάνγκα είναι ιδιαίτερα διαδεδομένα στη σύγχρονη κουλτούρα των νέων, τάσεις και δημοφιλείς τηλεοπτικές σειρές και ταινίες. Ο σχεδιασμός των Μάνγκα είναι πολύ ιδιαίτερος, γιατί από την αντίστροφη ανάγνωση από τα δεξιά προς τα αριστερά. Τα πολύ έντονα χαρακτηριστικά του προσώπου ή του σώματος των χαρακτήρων τα συναισθήματά τους. Στην κοινωνία της Ιαπωνίας ως υψηλή μορφή τέχνης αλλά και εξέλιξη της λαϊκής λογοτεχνίας. Οι δημιουργοί τους απευθύνονται σε άτομα όλων των ηλικιών, καθώς διάφορα κοινωνικά, πολιτικά, συναισθηματικά ή οικογενειακά θέματα μέσα από πολύπλοκες ιστορίες.

Γινόμαστε καλύτερες/καλύτεροι στην ορθογραφία των ρημάτων στην ενεργητική και παθητική φωνή.

2.1 Ποια μυστικά κρύβει ένα έργο τέχνης;

7. Πότε λέμε χτίζω και πότε κτίζω;

α. Υπογραμμίζουμε όσες από τις λέξεις με δύο συνεχόμενα σύμφωνα μπορούμε να πούμε με δύο τρόπους και στη συνέχεια τις αλλάζουμε:

Πουλιά γύρω από τον ήλιο, εικόνα τεχνητής νοημοσύνης.

αρπαχτικά

Σε αυτόν τον πίνακα, αρπακτικά πουλιά πετάνε ψηλά στον ουρανό. Ένας λαμπερός ήλιος προβάλλει στο κέντρο, ενώ οι ακτίνες του φθάνουν σε κάθε γωνιά του. Ο πίνακας επιλέχθηκε από την ΣΤ΄ τάξη για την αφίσα της θεατρικής της παράστασης.

• Πώς αλλάζει το ύφος του κειμένου, όταν αλλάξουμε τις λέξεις; Ποιους τύπους θα επιλέγαμε για ένα καθημερινό κείμενο και ποιους για ένα επίσημο;

β. Αναζητάμε τις λέξεις *χθες/χτες, φθηνός/φτηνός, κτίζω/χτίζω, επτά/εφτά* στο *Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων*. Σε τι είδους κείμενα βρίσκονται οι λέξεις; Πού χρησιμοποιείται η κάθε λέξη, σε καθημερινό ή πιο επίσημο περιβάλλον;

Λέξεις που προφέρονται και γράφονται με δύο τρόπους

Πολλές λέξεις που έχουν μέσα τους τους παρακάτω συνδυασμούς προφέρονται (και γράφονται) με δύο τρόπους:

✶ **χθ-/χτ-** ή **κτ-/χτ-** (π.χ. *χθες-χτες, κτίζω-χτίζω*)

✶ **πτ-/φτ-** ή **φθ-/φτ-** (π.χ. *επτά-εφτά, φθηνός-φτηνός*)

✶ **σχ-/σκ-** (π.χ. *σχίζω-σκίζω*)

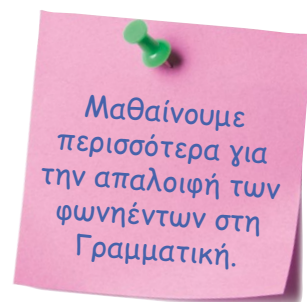
✶ **σθ-/στ-** (π.χ. *αποφασίσθηκε-αποφασίστηκε*).

Οι τύποι με τους συνδυασμούς συμφώνων *χθ-, πτ-, φθ-, σχ-, σθ-* προέρχονται συνήθως από προηγούμενες περιόδους της γλώσσας και είναι περισσότερο επίσημοι.

8. Πότε χάνεται ένα φωνήεν;

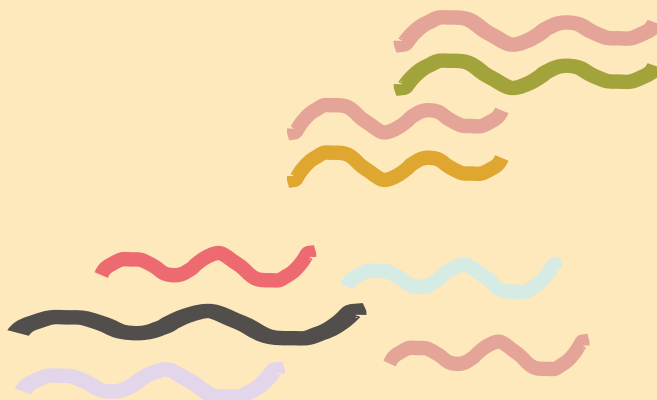
α. Κυκλώνουμε στο ποίημα τις περιπτώσεις:

Ξύπνησες κοριτσάκι;

Ξύπνησες, κοριτσάκι;
 Ξύπνησε ο ήλιος.
 Μπήκαν μπροστά τα μοτεράκια
 των χρυσών σπόρων.
 Ακούς;
 Τέσσερις μαργαρίτες
 τροχοί σ' ένα αμαξάκι —
 σου κουβαλάν πολλά
 καλούδια και καλά. [...]
 Μέλισσες τρυγάν, τρυγάν
 τα ξανθόχρυσα λουλούδια
 τα ξανθόχρυσα τραγούδια
 και σου φτιάχνουν και σου φτιάχνουν
 (άνοιξε το χέρι σου)
 σου 'φτιαξαν το μέλι σου.
 Μια μουγγή, κοντόχοντρη
 — δεξ — μια αστεία χελώνα
 κόβει ένα κομμάτι φως στρωτό
 γαλανό και γελαστό
 απ' το ρυάκι
 στο κρεμάει στην κούνια σου
 καθρεφτάκι
 για να κοιταχείς
 και να χτενιστείς.

Ένα αγαθό
 στρογγυλοπρόσωπο ψωμί
 μέσα στη χρυσή
 του καλοκαιριού κουζίνα
 βράζει, βράζει (ακούς πώς βράζει
 σαν να παίζουν μαντολίνα),
 τ' αγαθό ψωμί
 (πώς γελούν τα μάτια τα μεγάλα σου)
 σου 'βρασε το γάλα σου.
 Τα κυκλάμινα στυλώνουνε τ' αυτάκια τους
 σαν τριανταφυλλένια γαϊδουράκια
 για ν' ακούσουν τι θα πεις
 μέσα στο χωνάκι της σιωπής. [...]
 Γιάννης Ρίτσος, *Πρωινό άστρο*, Κέδρος.

2.1 Ποια μυστικά κρύβει ένα έργο τέχνης;

- β. Αναζητάμε στο διαδίκτυο ποιήματα από το *Παιδικό Ανθολόγιο* και εντοπίζουμε απαλοιφές φωνηέντων. Εργαζόμαστε σε ομάδες και συμπληρώνουμε τον χάρτη:

- 9. Ο Γιάννης έγραψε για το αγαπημένο του έκθεμα από το Μουσείο του Λούβρου. Τον βοηθάμε να το παρουσιάσει προφορικά, κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές:

Αφροδίτη της Μήλου,
[φωτογραφία].

Η Αφροδίτη της Μήλου, ένα απ' τα αριστουργήματα της ελληνιστικής περιόδου, μας μαγεύει με την αιώνια ομορφιά της και το απέραντο μυστήριο της θεϊκής φύσης. Ο γλύπτης, με εξαιρετική δεξιοτεχνία, έχει έρθει πολύ κοντά με την ομορφιά της θεάς, την απόλυτη αρμονία των γραμμών και την αίσθηση της κίνησης. Η Αφροδίτη της Μήλου αποτελεί ένα από τα πιο αναγνωρίσιμα έργα τέχνης σε όλον τον κόσμο. Μέσα από την υπέροχα σμιλευμένη γυναικεία μορφή, όποιος κοιτάζει το άγαλμα έρχεται σε επαφή με την τελειότητα.

Πού συναντάμε την τέχνη; 2.2

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να περιγράφουμε ένα τοπίο με τις αισθήσεις μας.
- πώς να χρησιμοποιούμε τα επίθετα σε μια περιγραφή.

1. Περιγράφουμε με τις αισθήσεις μας:

α. Ποια αίσθηση (όραση, ακοή, όσφρηση, αφή, γεύση) χρησιμοποιούμε κάθε φορά;

Τα πόδια σου πατούν πάνω στις κρύες πέτρες:

Ακούς το θρόισμα των φύλλων:

Γεύεσαι την αλμύρα της θάλασσας:

Μπροστά σου εξαπλώνεται ένα καταπράσινο λιβάδι:

Υπάρχει ένα άρωμα μεθυστικό:

Περιγράφουμε με τις αισθήσεις μας

Για να περιγράψουμε ένα τοπίο ζωντανά και παραστατικά, μπορούμε να αναφέρουμε τι βλέπουμε, τι ακούμε, τι μυρίζουμε, τι αγγίζουμε ή τι γευόμαστε, όταν βρισκόμαστε σε αυτό. Το περιγράφουμε, λοιπόν, μέσα από τις αισθήσεις μας.

β. Σκεφτόμαστε το αγαπημένο μας τοπίο και γράφουμε τα δικά μας παραδείγματα:

.....

.....

.....

.....

.....

2. Γιατί χρειαζόμαστε τα επίθετα;

α. Αφαιρούμε τα επίθετα από το απόσπασμα του Κειμένου 1:

Ευθείες γραμμές συνθέτουν τα μικρά σπιτάκια και το λεπτό καμπαναριό μιας εκκλησίας, το οποίο υψώνεται σαν φάρος χτισμένος μέσα στους κυλιόμενους μπλε λόφους. Τα λαμπερά κίτρινα τετράγωνα υποδηλώνουν τα φιλόξενα φώτα των ειρηνικών σπιτιών, δημιουργώντας μια ήρεμη γωνιά.

β. Προτιμάμε το κείμενο με επίθετα ή χωρίς; Γράφουμε τι προσφέρουν τα επίθετα σε μια περιγραφή:

Αντιστοιχίζουμε τα επίθετα με τις σημασίες τους.

3. Η Δέσποινα βρίσκεται για το καλοκαίρι στα Ψαρά και θέλει να γράψει ένα γράμμα στις φίλες και τους φίλους της, περιγράφοντας το μέρος. Χρησιμοποιούμε τις σημειώσεις της και το γράφουμε συνεργατικά στο τετράδιο, ακολουθώντας τη δομή και τη γλώσσα της περιγραφής, για να δώσουμε περισσότερες λεπτομέρειες και να πείσουμε τους φίλους και τις φίλες της να το επισκεφτούν:

Ομορφιές των Ψαρών:

Γραφικό λιμανάκι

Στενά σοκάκια

Καταγάλανα νερά

Παραλίες με άμμο ή βότσαλο

Μαύρη Ράχη

Εκκλησία του Αγίου Νικολάου

Θανάσης Χριστοδούλου, Μαύρη ράχη, Ψαρά [φωτογραφία].

Βλέπουμε εικόνες από τα Ψαρά για να μας βοηθήσουν στην περιγραφή.

4. Διαβάζουμε το απόσπασμα από το Κείμενο 3 που έχει επίθετα στον υπερθετικό βαθμό:

Το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου του Τάγματος είναι **το σημαντικότερο** μνημείο που ανεγέρθηκε στους Μέσους Χρόνους. Αποτελεί μία από **τις πιο σπάνιες** επιβιώσεις του μεσαιωνικού κόσμου.

- Τώρα διαβάζουμε το ίδιο απόσπασμα με τα επίθετα στον θετικό βαθμό:

Το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου του Τάγματος είναι **σημαντικό** μνημείο που ανεγέρθηκε στους Μέσους Χρόνους. Αποτελεί μία από τις **σπάνιες** επιβιώσεις του μεσαιωνικού κόσμου.

- Σε ποια περίπτωση η μεσαιωνική πόλη της Ρόδου φαίνεται πιο ξεχωριστή;
Γράφουμε μια συμβουλή:

Όταν περιγράφουμε κάτι, είναι καλό να το συγκρίνουμε με κάτι άλλο, γιατί

.....

Όταν χρησιμοποιούμε τον υπερθετικό βαθμό,

.....

Θυμόμαστε πώς σχηματίζονται τα παραθετικά των επιθέτων.

Χρησιμοποιούμε τα παραθετικά των επιθέτων.

5. Αναζητάμε ένα γκράφιτι που μας αρέσει και το συγκρίνουμε προφορικά με το παρακάτω. Χρησιμοποιούμε επίθετα στον συγκριτικό ή υπερθετικό βαθμό για να αναδείξουμε τα χαρακτηριστικά τους:

2.3 Πόσο σημαντική είναι η δημιουργική σκέψη και έκφραση;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να κατασκευάζουμε επίθετα που δηλώνουν ύλη.
- πώς να περιγράφουμε δημιουργικά με επίθετα, ουσιαστικά και επιρρήματα.
- πώς να χρησιμοποιούμε τα παραθετικά των επιρρημάτων.

1. Διαβάζουμε τις προτάσεις από το Κείμενο 6 και μετατρέπουμε τις φράσεις που δηλώνουν ύλη σε επίθετα:

ο επισκέπτης μπορούσε να θαυμάσει νεότερα έργα του Αστέριου φτιαγμένα από ξύλο και μέταλλο ➔ και έργα.

Υλικά όπως χαρτί, ξύλο, και ανακυκλώσιμα υλικά μετατρέπονται στα χέρια του σε αριστουργήματα ➔ αριστουργήματα.

Επίθετα που δηλώνουν ύλη

Πολλά επίθετα που τελειώνουν σε **-ινος, -ινη, -ινο**, σε **-ένιος, -ένια, -ένιο** ή σε **-ικός, -ική, -ικό** δηλώνουν ύλη.

2. Κατασκευάζουμε επίθετα που δηλώνουν ύλη:

ασήμι μαλλί σμαράγδι ατσάλι μολύβι πούπουλο πορσελάνη
μάρμαρο βαμβάκι δέρμα κρύσταλλο μετάξι

.....

.....

.....

3. Το ξέρατε ότι ο Πύργος του Άιφελ είναι μεταλλικός; Αναζητάμε στο διαδίκτυο έργα τέχνης και μνημεία από ασυνήθιστα υλικά και τα περιγράφουμε στην τάξη.

4. Ποια από τα παρακάτω επίθετα δε σχηματίζουν παραθετικά; Τα κυκλώνουμε:

άνοστο δυνατός βουνίσιοι ικανή τρομακτικό χθεσινός γαλλικό
αδελφικός μισός χρυσό ιδιαίτερο απίστευτος καλός

Επίθετα που δε σχηματίζουν παραθετικά

Δε σχηματίζουν παραθετικά τα επίθετα που δηλώνουν:

- 🌀 **ύλη**, π.χ. ξύλινος
- 🌀 **μια κατάσταση που δεν αλλάζει**, π.χ. αθάνατος
- 🌀 **χρόνο ή τόπο**, π.χ. βραδινός, θαλασσινός
- 🌀 **καταγωγή ή συγγένεια**, π.χ. πατρικός

5. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο:

- α. Προβάλλουμε το κείμενο στον διαδραστικό πίνακα και κυκλώνουμε τα επιρρήματα. Τι δηλώνει το καθένα;

Η καινούρια δημιουργική ασχολία του Κωνσταντίνου είναι να φτιάχνει καθημερινά βίντεο. Με την κάμερα του κινητού του καταγράφει προσεκτικά ό,τι τον εντυπωσιάζει. Δημιουργεί πανοραμικά το πλάνο ενός τοπίου, εστιάζοντας με τον φακό πρώτα

Δημιουργώντας αναμνήσεις [φωτογραφία].

πάνω, μετά κάτω, αριστερά και δεξιά. Στη συνέχεια, χρησιμοποιεί έξυπνα τον υπολογιστή του για να επεξεργαστεί το υλικό. Προσθέτει αρχικά μουσική, βάζει παντού εντυπωσιακά εφέ και χαμηλά στην εικόνα τοποθετεί διακριτικά την υπογραφή του. Έτσι, φτιάχνει μοναδικό υλικό εύκολα, αυθεντικά και δημιουργικά.

- β. Τώρα διαβάζουμε το κείμενο διαγράφοντας τα επιρρήματα. Ποιες πληροφορίες χάνουμε από την περιγραφή; Γιατί είναι απαραίτητα τα επιρρήματα σε μια περιγραφή;

2.3 Πόσο σημαντική είναι η δημιουργική σκέψη και έκφραση;

6. Παρατηρούμε τα αποσπάσματα από το Κείμενο 7:

Κάποια στιγμή, **πιθανότατα** θα ακούσατε...
...τι σας έρχεται **συχνότερα** στο μυαλό;

- Γιατί οι συγγραφείς δε χρησιμοποίησαν τις λέξεις **πιθανώς** και **συχνά**;

Τα παραθετικά των επιρρημάτων

Τα επιρρήματα σχηματίζουν κι αυτά παραθετικά, ως εξής:

Θετικός βαθμός

χαμηλά
βαθιά
σαφώς

Συγκριτικός βαθμός

-ότερα ή -..... ή -.....

χαμηλότερα
βαθύτερα
σαφέστερα

Υπερθετικός βαθμός

-ότατα ή -..... ή -.....

χαμηλότατα
βαθύτατα
σαφέστατα

Τα επιρρήματα που δεν προέρχονται από επίθετα σχηματίζουν μόνο περιφραστικά παραθετικά, δηλ. *πάνω – πιο πάνω – (πάρα) πολύ πάνω*.

Μαθαίνουμε περισσότερα για τα επιρρήματα.

Βρίσκουμε τα ανώμαλα παραθετικά των επιρρημάτων.

7. Πώς ζωγραφίζουμε εμείς και πώς η τεχνητή νοημοσύνη; Συγκρίνουμε τις εικόνες προφορικά, χρησιμοποιώντας τα παραθετικά των επιρρημάτων:

έντονα ζωντανά απλά πάνω λίγο λεπτομερώς παραστατικά ρεαλιστικά

Βίνσεντ βαν Γκογκ, «Έναστρο Νύχτα» [πίνακας].

«Έναστρο Νύχτα», εικόνα τεχνητής νοημοσύνης.

8. Δείξε, μην πεις!

Περιγράφουμε ένα πρόσωπο ή ένα μέρος. Όμως, αντί να πούμε με μία λέξη πώς νιώθει ένα πρόσωπο ή πώς είναι ένα μέρος «δείχνουμε» περιγράφοντας κινήσεις, ήχους, μυρωδιές.

Είναι λυπημένη.

Το βλέμμα της Όλγας ξαφνικά σκοτεινίασε. Οι άκρες των χειλιών της άρχισαν να τρέμουν και καυτά δάκρυα έτρεξαν στα μάγουλά της.

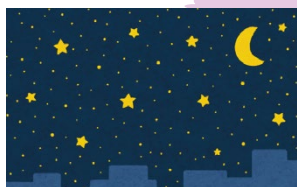
Είναι χαρούμενος.

Ένα παλιό σπίτι
στην εξοχή.

Ένα χειμωνιάτικο
βράδυ στην πόλη.

2.4 Πώς τα πήγαμε;

1. Πώς περιγράφουμε ένα αντικείμενο, ένα πρόσωπο ή ένα τοπίο; Συμπληρώνουμε την ακροστιχίδα της δημιουργίας με χρήσιμα επίθετα από την ενότητα:

Δ
ΕΠΙΒΛΗΤΙΚΟΣ
Μ
Ι
Ο
Υ
Ρ
Γ
Ι
Α

2. Συμπληρώνουμε τον πίνακα για τη λέξη *τέχνη*:

Γραμματική κατηγορία και ορισμός	Ζωγραφιά
Συνώνυμα	Παράδειγμα

3. Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Μνημείων και Τοποθεσιών ετοιμάζουμε μια παρουσίαση για τα παιδιά της Δ΄ Δημοτικού. Ακολουθούμε την παρακάτω δομή και φροντίζουμε οι περιγραφές να είναι ακριβείς:

Πληροφορίες

Ένα σύμπλεγμα από σκοτεινόχρωμους βράχους από φαμμίτη έξω από την Καλαμπάκα.

Περιγραφή

Τεράστιοι παλαιολιθικοί βράχοι 600 μέτρων κρύβουν βυζαντινά μοναστήρια με μοναδικά κειμήλια και τοιχογραφίες στις απότομες κορυφές τους.

Ερώτηση γνώσεων

Από πού προέρχεται το όνομα Μετέωρα;

4. Τα παιδιά έφτιαξαν μια σειρά από κεραμικά για το παζάρι του σχολείου, του οποίου τα έσοδα θα διατεθούν για καλό σκοπό. Γράφουμε ένα περιγραφικό κείμενο για να πείσουμε τον κόσμο να τα αγοράσει ή φτιάχνουμε μια αφίσα με εικόνες και λεζάντες:

- κεραμικά βάζα
- 20-30 εκατοστά
- με χρώματα
- για διακόσμηση στο μπαλκόνι
- με έμπνευση από πολλούς πολιτισμούς

5. Γράφουμε στο ευρετήριο μας λέξεις της ενότητας που δε γνωρίζαμε.

6. Κάνουμε το κουίζ για να δούμε πώς τα πήγαμε:

1. Κυκλώνουμε την πρόταση που δεν περιλαμβάνει ρήμα που χρησιμοποιείται για περιγραφή:

- α) Ο καλλιτέχνης ολοκλήρωσε το έργο το 1925.
- β) Τα κόμικς Μάνγκα απεικονίζουν συχνά τις συγκρούσεις της εφηβείας και την αναζήτηση της ταυτότητας.
- γ) Οι χαρακτήρες άνιμε συμβολίζουν διάφορες αρετές και αδυναμίες του ανθρώπου.

2. Ποια πρόταση δεν έχει μεταφορική χρήση της γλώσσας:

- α) Κάποιοι πίνακες ζωγραφικής είναι εκρήξεις χρώματος που βουίζουν από συναισθήματα.
- β) Τα ποιήματα είναι φάροι που φωτίζουν την ψυχή.
- γ) Στο θέατρο ακούμε ιστορίες ανθρώπων.

3. Ποια από τις παρακάτω λέξεις μπορούμε να την πούμε με δύο τρόπους, όπως τις λέξεις *κτίζω, χτίζω*;

- α) βραβεύθηκε
- β) διακοσμήθηκε
- γ) φιλοτεχνήθηκε

4. Ποια επίθετα δεν έχουν παραθετικά;

- α) δερμάτινος, απίθανος, μητρικός, ολόκληρος
- β) ζηρός, έντονος, όμορφος, μεγάλος
- γ) ισχυρός, φωτεινός, ωραίος, στενός

5. Κυκλώνουμε το σωστό και διορθώνουμε τα λάθη στα παραθετικά των επιρρημάτων:

- α) Η συμπαράστασή του την συγκίνησε βαθύτερα.
- β) Ο αθλητής έτρεξε ταχύτερα από τους υπόλοιπους και κέρδισε.
- γ) Έγραψε καλύτερότατα στα φυσικά και πήρε 10!

6. Σε ποια πρόταση δε χρησιμοποιούνται οι αισθήσεις για την περιγραφή;

- α) Σχεδόν μπορούσες να ακούσεις την καρδιά του ηθοποιού να χτυπάει δυνατά μέσα από την οθόνη.
- β) Ο ήλιος έγενεφε στα κύματα να έρθουν κοντά του και τα αγκάλιαζε με τις ακτίνες του.
- γ) Το άγαλμα στεκόταν πάνω στο βάθρο του.

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ

διαφορετικές εγκλίσεις, επιρρηματικούς προσδιορισμούς, κατηγορούμενα και αριθμητικά επίθετα

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΥΜΕ

λέξεις με διαφορετικά επιθήματα

3

Πώς φροντίζω μια καρδιά;

3.1 Τι χρειάζεται ένα σώμα;

Στην υποεπένεση αυή μαθαίνουμε:

- πώς να κατασκευάζουμε λέξεις με το συστατικό -λογία.
- να μετατρέπουμε αριθμούς σε αριθμητικά επίθετα.
- να χρησιμοποιούμε την υποτακτική και την προστακτική έγκλιση.

1. Ποιες είναι οι σημασίες του τρώω;

α. Συμπληρώνουμε τις φράσεις με το ρήμα τρώω:

η πλάτη ψωμί κι αλάτι φρούτα τα χρήματα τη γλώσσα
τα μούτρα τη μερίδα επεξεργασμένα τρόφιμα

1. Τρώγοντας συχνά, μπορεί να εθιστούμε στη ζάχαρη.
2. Έφαγε όλα του και στο τέλος δεν του έμεινε τίποτα.
3. Ο διατροφολόγος με συμβούλεψε να τρώω ολόκληρη μου.
4. Από την ώρα που φόρεσα αυτό το πουλόβερ με τρώει μου!
5. Έτρεξα τόσο απρόσεχτα, που έπεσα κι έφαγα μου.
6. Καλό είναι να τρώμε της εποχής.
7. Τον ξέρω πολύ καλά τον Κώστα. Μαζί έχουμε φάει
8. Μα, τι είναι αυτά που λες! Φάε σου!

β. Με ποια σημασία χρησιμοποιούμε το ρήμα τρώω στις παραπάνω φράσεις; Με κυριολεκτική ή μεταφορική σημασία; Συμπληρώνουμε στην κατάλληλη στήλη:

Κυριολεκτική σημασία

Μεταφορική σημασία

τρώω επεξεργασμένα τρόφιμα

.....
.....
.....
.....
.....

2. Γράφουμε στο τετράδιό μας φράσεις με τα ρήματα κάνω και παίρνω.

Πώς κλίνονται τα ουδέτερα ουσιαστικά σε -α, -ος, -ί/-ι.

3. Διαβάζουμε την αφίσα:

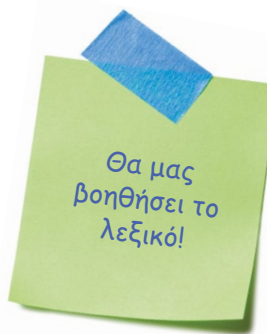
Πολλοί πιστεύουν ότι η διατροφολογία - διαιτολογία είναι η επιστήμη του αδυνατίσματος. Πρόκειται, όμως, για ΜΥΘΟ! Είναι η επιστήμη που ασχολείται με τη διατροφή.

α. Μπορούμε να χωρίσουμε τη λέξη **διαιτολογία** στα συστατικά της;

..... + +

• Τι σημαίνει η λέξη με βάση τα συστατικά της;

β. Κατασκευάζουμε νέες λέξεις:

• Πώς λέγεται η επιστήμη/ειδικότητα:

α. που μελετά την ψυχή

β. που μελετά τις παθήσεις της καρδιάς

γ. που μελετά τους ζωντανούς οργανισμούς (βίος = ζωή)

δ. που μελετά το φυσικό περιβάλλον και τη σχέση του με τον άνθρωπο

• Αναζητάμε στο **Αντίστροφο Λεξικό** άλλες 10 λέξεις που τελειώνουν σε **-λογία** και φτιάχνουμε μία λίστα.

Λέξεις με το συστατικό **-λογία**

Το συστατικό **-λογία** δείχνει κυρίως επιστήμη/γνώση ή πράξη και μπορεί να προέρχεται από ρήματα σε **-λογώ** ή από ουσιαστικά σε **-λόγος**:

βιολόγος > βιολογία δικαιολογώ > δικαιολογία.

4. Διαβάζουμε το Κείμενο 1 και το Κείμενο 3. Στη συνέχεια:

α. Δίνουμε προφορικά οδηγίες στους συμμαθητές/στις συμμαθήτριάς μας. Χρησιμοποιούμε τις παρακάτω λέξεις και φράσεις:

μπορείς να προτείνω να καλό είναι να γιατί να μην μήπως να

3.1 Τι χρειάζεται ένα σώμα;

β. Δίνουμε γραπτά οδηγίες στους γονείς των παιδιών. Χρησιμοποιούμε τις παρακάτω λέξεις και φράσεις:

θα μπορούσατε να είναι προτιμότερο να θα σας συμβούλευα να επιλέξετε να

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Παρατηρούμε τις παρακάτω προτάσεις από το Κείμενο 1. Τι κοινό έχουν οι λέξεις με πορτοκαλί χρώμα;

Οι καλές διατροφικές συνήθειες στις μικρές ηλικίες αποτελούν τον **πρώτο** και πιο βασικό παράγοντα..., ...είναι οι **τρεις** παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η υγεία μας, ...να καταναλώνετε καθημερινά τουλάχιστον **πέντε** μερίδες από φρούτα και λαχανικά!

Αριθμητικά

Πηγαίνουμε στη Γραμματική και θυμόμαστε τι είναι τα αριθμητικά και σε ποιες κατηγορίες διακρίνονται. Το επίθετο **μισός, -ή, -ό** μαζί με τα απόλυτα αριθμητικά σχηματίζει τους παρακάτω τύπους:

αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ενάμισης χρόνος	μιάμιση ώρα	ενάμισι (λεπτό)
τρισήμισι (τόνοι, ώρες)		τριάμισι (λεπτά)
τεσσερισήμισι (τόνοι, ώρες)		τεσσεράμισι (λεπτά)

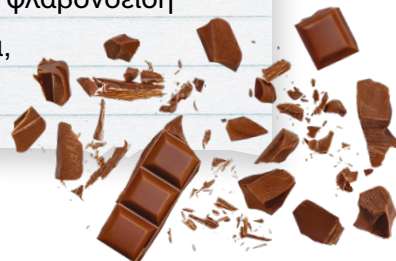
Τα *δυόμισι, πεντέμισι, εξήμισι, εφτάμισι, οχτώμισι* κ.λπ. δεν κλίνονται.

6. Μετατρέπουμε τους αριθμούς σε αριθμητικά:

1. Η ρόκα διαθέτει περίπου **διπλάσια** (2) περιεκτικότητα σε βιταμίνη C σε σχέση με το πορτοκάλι.
2. Έχει περάσει (1,5) ώρα κι ακόμα δεν έχει έρθει.
3. Μία (12) αβγά κοστίζει περίπου τέσσερα ευρώ.
4. Έξω έχει μόνο (2,5) βαθμούς. Πάρε οπωσδήποτε μπουφάν.
5. Οι (33) Ολυμπιακοί Αγώνες πραγματοποιήθηκαν στο Παρίσι.
6. Αυτή η κρέμα (3) δράσης καταπολεμά φαγούρα, πόνο και εξανθήματα.

7. Ο Κώστας έγραψε ένα κείμενο για τα θετικά και τα αρνητικά της σοκολάτας, όμως δε χρησιμοποιεί πάντα σωστά τα αριθμητικά. Τα διορθώνουμε:

Εσείς το ξέρατε ότι η σοκολάτα έχει πολλαπλάσια οφέλη; Μια μελέτη σε τριάντα ένα χιλιάδες γυναίκες έδειξε ότι όσες έτρωγαν περίπου μιάμιση μερίδα μαύρης σοκολάτας κάθε εβδομάδα είχαν μικρότερο κίνδυνο για καρδιακή ανεπάρκεια. Επίσης, μια μπάρα σοκολάτας έχει τα πενταπλά φλαβονοειδή ενός μήλου. Όμως... Αν καταναλώσουμε καμιά δέκα κομμάτια, σίγουρα προσλαμβάνουμε εκατό θερμίδες και λιπαρά.

Βλέπουμε το γράφημα για τις διατροφικές συνήθειες και το περιγράφουμε χρησιμοποιώντας αριθμητικά.

8. Παρατηρούμε τα παρακάτω κείμενα:

Να αποφεύγεις τα τηγανητά λαχανικά ή τα λαχανικά με κρέμα, τυρί ή βούτυρο.
Προτίμησε το ελαιόλαδο!

Να χρησιμοποιείς ΛΙΓΟΤΕΡΟ αλάτι, ζάχαρη και λίπη!

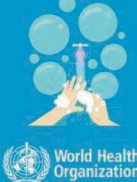
Προστατέψτε τους γύρω σας από την ασθένεια

Όταν βήχετε ή φταρνίζετε καλύψτε το στόμα και τη μύτη με τον αγκώνα σας ή ένα χαρτομάντιλο

Απορρίψτε το χαρτομάντιλο σε κλειστό κάδο αμέσως μετά τη χρήση

Καθαρίστε τα χέρια σας με αλκοολούχο διάλυμα ή με σαπούνι και νερό αμέσως μετά το βήχα ή το φτάρνισμα ή όταν περιποιείστε ασθενείς

World Health Organization

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Οδηγίες προστασίας, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

3.1 Τι χρειάζεται ένα σώμα;

α. Ποια είναι η έγκλιση των παρακάτω ρημάτων; Τα μετατρέπουμε σε οριστική ενεστώτα:

να αποφεύγεις → υποτακτική, αποφεύγω

προτίμησε →

να χρησιμοποιείς →

καθαρίστε →

β. Πώς γράφονται οι καταλήξεις της προστακτικής και της υποτακτικής; Αφού παρατηρήσουμε την ορθογραφία τους, συμπληρώνουμε τον κανόνα:

Υποτακτική & προστακτική: πώς γράφονται;

Ενεργητική φωνή

☘ Αν το ρήμα τελειώνει σε, τότε διατηρούμε το **-ι**,
π.χ. καθαρίζω > καθάρισε -να καθάρισεις.

☘ Αν το ρήμα τελειώνει σε, τότε γράφεται με **-η**,
π.χ. ζητώ > ζήτηησε-να ζητήησεις.

Παθητική φωνή

☘ Στο β' ενικό (εσύ) γράφονται με,
π.χ. κρατιέμαι > κρατήσου -να κρατηθεις.

☘ Στο β' πληθυντικό (εσείς) γράφονται με,
π.χ. λούζομαι > λουστείτε-να λουστείτε, κρατιέμαι > κρατηθείτε-να κρατηθείτε.

Ανακαλύπτουμε τους υπόλοιπους κανόνες ορθογραφίας.

9. Διορθώνουμε τα λάθη των παιδιών στην ορθογραφία για να αναρτήσουμε το κείμενο στο μπλογκ του σχολείου.

ι
Χαρήξτε στο σώμα σας περισσότερη υγεία. Αγαπήξστε τα φρούτα και τα λαχανικά.
Κρατηθτε μακριά από το πολύ κρέας! Θεωρίξστε τους χυμούς που κρύβουν ζάχαρη
ανθυγιεινούς! Βρήξτε ασχολίες που σας κάνουν να μην σκέφτεξται συνέχεια το φαγητό!
Ακολουθείται πάντα τη μεσογειακή διατροφή, η οποία θεωρείται η πιο υγιεινή.

Χρησιμοποιούμε θηλυκά
ουσιαστικά σε **-η, -εις**.

10. Βοηθάμε τον Στέφανο με την υγιεινή συνταγή του, συμπληρώνοντας τα ρήματα με σωστή ορθογραφία:

Δροσερές γρανίτες χωρίς ζάχαρη!

Πρώτα, **καθαρίστε** (καθαρίζω) τα φρούτα που προτιμάτε. Στη συνέχεια, **ξεφλουδίζω** (ξεφλουδίζω), **κόβω** (κόβω) τα και **τοποθετώ** (τοποθετώ) τα σε ένα μπλέντερ. Κατόπιν, **προσθέτω** (προσθέτω) μέλι και **χτυπώ** (χτυπώ) τα για 2 λεπτά. **χύνω** (χύνω) το μείγμα σε μια φόρμα για γρανίτες **κλείνω** (κλείνω) το καπάκι και **αφήνω** (αφήνω) λίγο κενό για να βάλετε μέσα ένα ξυλάκι. Τέλος, **βάζω** (βάζω) τις στην κατάψυξη για τουλάχιστον 3 ώρες.

Συμβουλές: Μπορείτε **χρησιμοποιώ** (χρησιμοποιώ) κάθε είδους φόρμα, ώστε οι γρανίτες σας **παίρνω** (παίρνω) ένα ενδιαφέρον σχήμα. Επίσης, μπορείτε **σερβίρω** (σερβίρω) τις γρανίτες μετά από ένα μεγάλο γεύμα ή για σνακ ή **συνδυάζω** (συνδυάζω) με ένα αναζωογονητικό ποτό.

11. Δίνουμε προφορικά οδηγίες στην τάξη. Αλλάζουμε την έγκλιση για να γίνουμε πιο ευγενικοί/ευγενικές ή πιο αυστηροί/αυστηρές:

π.χ. Φέρε μου ένα μολύβι! Μου φέρνεις ένα μολύβι;
Θα μπορούσες να μου φέρεις ένα μολύβι;

12. Σε τρεις ομάδες ξαναγράφουμε το κείμενο με οδηγίες για την οδική ασφάλεια. Η ομάδα Α χρησιμοποιεί οριστική, η ομάδα Β υποτακτική και η ομάδα Γ προστακτική. Μετά, συζητάμε: Πώς αλλάζει το ύφος σε κάθε έγκλιση; Ποιο πρόσωπο επιλέξαμε σε κάθε έγκλιση και γιατί;

- Έλεγχος αριστερά και δεξιά πριν διασχίσουμε τον δρόμο.
- Πάντα από τις διαβάσεις πεζών.
- Ποδήλατο μόνο με τον απαραίτητο εξοπλισμό, π.χ. κράνος.
- Έλεγχος των σημάτων της τροχαίας, π.χ. σήμα στοπ.
- Υπακοή στις ενδείξεις του τροχονόμου.

3.2 Πώς διαχειρίζομαι τα συναισθήματά μου;

Στην υποεπότητα αυτή μαθαίνουμε:

- να φτιάχνουμε την οικογένεια της λέξης *ψυχή*.
- πώς να κατασκευάζουμε λέξεις με το συστατικό *-σκόπηση*.
- να αναγνωρίζουμε και να χρησιμοποιούμε τα κατηγορούμενα.

Θα μας βοηθήσει
το Χρηστικό και
το Αντίστροφο
Λεξικό!

1. Συμπληρώνουμε την οικογένεια της λέξης *ψυχή*:

ψυχ(ο)-

-ψυχ-

-ψυχος

-ψυχία

.....
.....
.....
.....

2. Με ποιες λέξεις εκφράζουμε συναισθήματα; Τις βάζουμε σε ομάδες:

ανακούφιση παρηγοριά απόγνωση συγκίνηση φθόνος απογοήτευση
απελπισία θαλπωρή οικειότητα θυμός ικανοποίηση περιφρόνηση
εκνευρισμός αυτοπεποίθηση περηφάνια απόλαυση

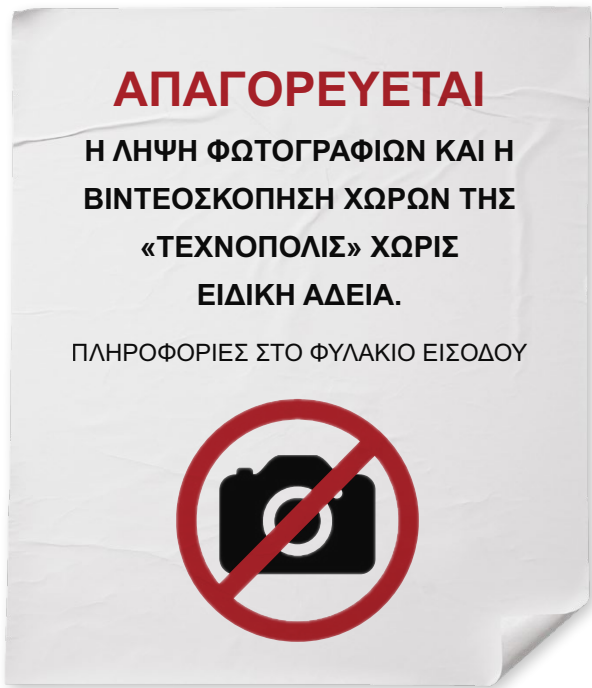
Θετικά συναισθήματα

Αρνητικά συναισθήματα

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ψάχνουμε στο
Χρηστικό Λεξικό
τη σημασία των
λέξεων που δε
γνωρίζουμε.

3. Διαβάζουμε την απαγορευτική πινακίδα:

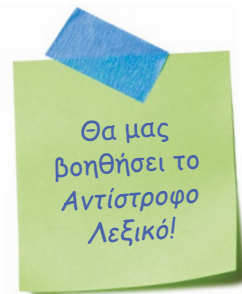
α. Μπορούμε να χωρίσουμε τη λέξη **βιντεοσκόπηση** στα συστατικά της;

..... +

• Τι σημαίνει η λέξη με βάση τα συστατικά της;

.....

β. Κατασκευάζουμε νέες λέξεις με το **-σκόπηση**:

α. Η καταγραφή του βυθού λέγεται

β. Η εξέταση της καρδιάς λέγεται

γ. Η εξέταση του στήθους λέγεται

• Αναζητάμε στο **Αντίστροφο Λεξικό** κι άλλες λέξεις που τελειώνουν σε **-σκόπηση** και φτιάχνουμε μία λίστα. Γράφουμε στο τετράδιό μας προτάσεις με κάποιες από αυτές. Οι λέξεις αυτές χρησιμοποιούνται συχνά στην καθημερινή μας ζωή;

4. Με ποια ρήματα ή ρηματικές φράσεις εκφράζουμε κανόνες; Τα κατηγοριοποιούμε ανάλογα με το πόσο αυστηρά είναι:

απαγορεύεται συνιστάται δεν ξεχνάμε επιβάλλεται πρέπει
επιτρέπεται προτείνεται είναι απαραίτητος/-η/-ο

✓ **Λιγότερο αυστηρά**

Περισσότερο αυστηρά ✗

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

5. Παρατηρούμε τα αποσπάσματα από το Κείμενο 4. Ποιες λέξεις μάς δείχνουν πώς είναι οι γονείς και ο αδερφός του πρωταγωνιστή;

Και οι δυο τους κάθε πρωί φαίνονται τόσο δυστυχισμένοι, όσο κι εγώ που πηγαίνω σχολείο. Κι όταν γυρίζουν, είναι τόσο κουρασμένοι...
Η αλήθεια είναι πως ο Ηλίας είναι πολύ κουραστικός... Είναι εκνευριστικός.

• Ποια ρήματα χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να συνδέσει τις λέξεις αυτές με τα πρόσωπα;

Πώς κλίνονται τα επίθετα σε **-ος**, **-η/-α**, **-ο** και **-ος**, **-ια**, **-ο**;

Βλέπουμε στο βίντεο πώς δίνουμε ένα χαρακτηριστικό ή μια ιδιότητα σε κάποιον/κάποια ή κάτι.

Το κατηγορούμενο

Μια λέξη που δίνει ένα **χαρακτηριστικό** ή μια **ιδιότητα** σε κάποιον/κάποια ή κάτι λέγεται **κατηγορούμενο**, π.χ. *Τι χαρακτηριστικό/ιδιότητα έχει ένας καλός φίλος/μια καλή φίλη; Είναι τίμιος/τίμια.*

Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι:

- ☘ ένα **επίθετο** (π.χ. *Ο καλός φίλος είναι τίμιος*)
- ☘ ένα **ουσιαστικό** (π.χ. *Η κ. Γιώτα είναι γιατρός*)
- ☘ μια **μετοχή** (π.χ. *Φαίνεται κουρασμένος*)
- ☘ ένα **αριθμητικό** (π.χ. *Η Ελένη βγήκε πρώτη*)
- ☘ μια **αντωνυμία** (π.χ. *Ο καθηγητής μας είναι αυτός*)
- ☘ μια **φράση με πρόθεση** (π.χ. *Η τσάντα είναι από δέρμα*)
- ☘ μια **εξαρτημένη/δευτερεύουσα πρόταση** (π.χ. *Η ταινία ήταν ό,τι καλύτερο έχω δει*).

Εκτός από το ρήμα **είμαι** υπάρχουν κι άλλα **συνδετικά** ρήματα, όπως: **γίνομαι, φαίνομαι, εκλέγομαι, λέγομαι, ονομάζομαι, ανακηρύσσομαι, ακούγομαι, μοιάζω, θεωρούμαι, αποδεικνύομαι, κληρώνομαι, υπηρετώ, γεννιέμαι** κ.ά.

6. Στις παρακάτω προτάσεις κυκλώνουμε το συνδετικό ρήμα και υπογραμμίζουμε τα κατηγορούμενα. Σημειώνουμε το είδος τους στην παρένθεση:

1. Η δασκάλα φαίνεται πολύ ευγενική. (.....)

2. Δείχνει πολύ ταλαιπωρημένη αλλά κι ευτυχισμένη μετά από το ταξίδι της. (.....)
3. Όσοι κλείνουν οχτώ ώρες ύπνο το βράδυ συνήθως είναι πρώτοι σε συμμετοχή στο σχολείο. (.....)
4. Αν προσπαθήσεις, μπορείς να γίνεις ό,τι ονειρεύεσαι. (.....)
5. Το βιβλίο για το οποίο σου έλεγα είναι εκείνο εκεί. (.....)

Για να βρούμε το κατηγορούμενο, ρωτάμε τι είναι ή πώς είναι (π.χ. -Πώς είναι η Μάγια; -Ψηλή.)

7. Η δασκάλα ζήτησε από την Κατερίνα να παρουσιάσει ένα πρόσωπο που θαυμάζει. Διαβάζουμε τις σημειώσεις της και τις διατυπώνουμε αλλιώς, χρησιμοποιώντας κι άλλα συνδετικά ρήματα εκτός από το ρήμα *είμαι*:

Η θεία Ελπίδα

Είναι σαν τη μαμά της (καστανή και γλυκιά). **Ήταν** από μικρή πολύ ώριμη και λογική. Τα καλοκαίρια **είναι** στους *Γιατρούς Χωρίς Σύνορα*. **Είναι** μία από τις καλύτερες επιστήμονες στον κλάδο της.

.....

.....

.....

.....

.....

Βρίσκουμε τα αντικείμενα και τα κατηγορούμενα των ρημάτων.

8. «Οι χρυσοί κανόνες της φιλίας». Γράφουμε στο τετράδιό μας ένα κείμενο με κανόνες για το πώς πρέπει να είναι ένας καλός φίλος/μια καλή φίλη.

Εναλλακτικά, ζωγραφίζουμε ή φτιάχνουμε ένα κολάζ που αποτυπώνει πώς είναι ένας καλός φίλος/μια καλή φίλη και τα συνοδεύουμε με λεζάντες.

Χρησιμοποιούμε διαφορετικά είδη κατηγορούμενου και συνδετικών λέξεων για να μην είναι το κείμενό μας μονότονο. Δεν ξεχνάμε τα χαρακτηριστικά ενός κειμένου κανόνων (τίτλο, κατάλληλη έγκλιση, απρόσωπα ρήματα, συνοδευτικά στοιχεία κ.ά.).

3.3 Πώς θεραπεύω το σώμα και την ψυχή;

Στην υποεπινότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να κατασκευάζουμε λέξεις με το συστατικό **-αλγία**.
- πώς να χρησιμοποιούμε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς.
- να ξεχωρίζουμε το καθημερινό από το επιστημονικό λεξιλόγιο.

Θα μας βοηθήσει
το Λεξικό
της Κοινής
Νεοελληνικής!

1. Φτιάχνουμε την οικογένεια της λέξης **θεραπεία**:

α. Υποβάλλω κάποια/κάποιον ή κάτι σε θεραπεία:

..... (ρήμα)

β. Αυτή/Αυτός που θεραπεύει κάποιον/κάποια λέγεται:

..... (ουσιαστικό)

γ. Αυτός/Αυτή/Αυτό που θεραπεύει:

..... (επίθετο)

Λέξεις με β' συνθετικό
τη λέξη **-θεραπεία**

2. Αναζητάμε στο λεξικό τη λέξη **σώμα**. Ποιες διαφορετικές σημασίες μπορεί να έχει η λέξη **σώμα**; Γράφουμε ένα παράδειγμα για καθεμία από αυτές:

Κλάδος

φυσική
βιολογία
αστρονομία
φιλολογία

Παράδειγμα

.....
.....
.....
.....

Πολυσημία

Πολυσημία έχουμε όταν μια λέξη έχει πολλές και διαφορετικές σημασίες (συχνά μεταφορικές):

✦ Τα **χείλη** του σχημάτισαν ένα μεγάλο χαμόγελο (=μέρος του σώματος).

✦ Έφτασε στο **χείλος** του γκρεμού (=άκρη).

3. Διαβάζουμε το παρακάτω μίμδιο. Ποια σημασία έχει η λέξη **γύρος**;

Βρίσκουμε στο *Χρηστικό Λεξικό* διαφορετικές σημασίες για τις λέξεις **καρδιά, μάτι, χέρι, εγκέφαλος** και φτιάχνουμε προτάσεις. Η ομάδα που θα φτιάξει τις περισσότερες προτάσεις (με διαφορετική σημασία η καθεμιά) κερδίζει.

4. Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις. Τι παρατηρούμε; Ποιες λέξεις είναι διαφορετικές στα λόγια της γιατρού;

Για το εξάνθημα θα σου δώσω μια αλοιφή που ανακουφίζει και από τον κνησμό.

Δηλαδή θα μου δώσετε μια κρέμα για το σπυράκι που διώχνει και τη φαγούρα;

Καθημερινό και επιστημονικό/ειδικό λεξιλόγιο.

Καθημερινό λεξιλόγιο: σε αυτό ανήκουν οι λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούμε συχνά/καθημερινά, π.χ. φαγητό, σπυρί, πράγμα.

Επιστημονικό/ειδικό λεξιλόγιο: σε αυτό ανήκουν οι λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο κάποιας επιστήμης, όπως της διατροφολογίας, της ιατρικής, της φυσικής, της ιστορίας κ.ά., π.χ. πρωτεΐνη, εξάνθημα, νέφωση, στόλος.

5. Σε ποιο λεξιλόγιο ανήκουν οι παρακάτω λέξεις και φράσεις; Γράφουμε επάνω από την καθεμιά **Κ** για καθημερινό και **Ε** για ειδικό/επιστημονικό λεξιλόγιο:

Κ

τρώω αρρώστια γυμναστική πονοκέφαλος καταναλώνω σωματική άσκηση/φυσική δραστηριότητα ασθένεια χορταίνω προσλαμβάνω κορεσμός παίρνω κεφαλαγία

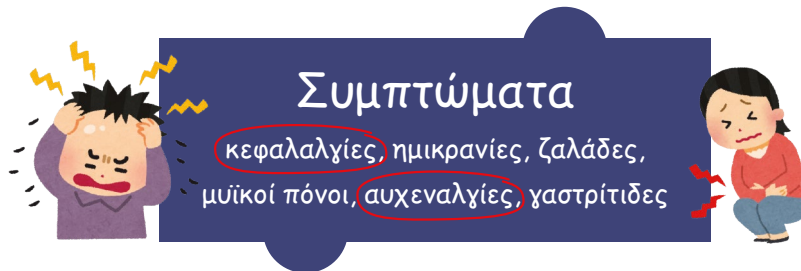
Σε ποια επιστήμη ανήκει η κάθε λέξη;

6. Από ποια λέξη προέρχεται η λέξη **φοβία**; Χρησιμοποιούμε την παραπάνω πληροφορία για να γράψουμε σε ζευγάρια έναν ορισμό για τις λέξεις:

Μικροβιοφοβία:

Υποφοβία:

7. Παρατηρούμε το απόσπασμα από το Κείμενο 8. Τι κοινό έχουν οι κυκλωμένες λέξεις; Ψάχνουμε στο **Χρηστικό Λεξικό** τη σημασία της λέξης **άλγος**:

α. Μπορούμε να χωρίσουμε τη λέξη **κεφαλαλγία** στα συστατικά της;

..... +

• Τι σημαίνει η λέξη με βάση τα συστατικά της;

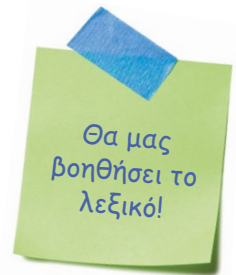
β. Κατασκευάζουμε νέες λέξεις με το **-αλγία**:

α) μυς + -αλγία →

γ) νεύρα + -αλγία →

β) μηρός + -αλγία →

δ) ισχίο + -αλγία →

Τι παθαίνουν το σώμα και η ψυχή; Βρίσκουμε συνώνυμα και αντώνυμα.

8. Παρατηρούμε τα αποσπάσματα από το Κείμενο 7:

Το είδος τους, χιλιάδες χρόνια τώρα ...

Κάνουν επισκέψεις σε σχολεία, νοσοκομεία, ιδρύματα.

... αφού την πήρε στο στρατόπεδο, κατάλαβε πως τον ηρεμούσε μετά τις μάχες.

• Τι δηλώνουν οι υπογραμμισμένες λέξεις και προτάσεις;

Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Πολλές λέξεις ή φράσεις μπορεί να έχουν επιρρηματική λειτουργία, δηλαδή να δηλώνουν: τόπο, χρόνο, τρόπο, αιτία, ποσό, σκοπό, αποτέλεσμα, αναφορά, βεβαίωση, εναντίωση, υπόθεση κ.ά. Αυτό δηλώνεται με:

- ☘ **ονοματικές φράσεις**, π.χ. **Κάθε πρωί** κόβουμε τα πορτοκάλια. (χρόνος)
- ☘ **επιρρήματα και επιρρηματικές φράσεις**, π.χ. Στύβουμε **πολύ καλά**. (τρόπος)
- ☘ **φράσεις με πρόθεση**, π.χ. Αφαιρούμε **από μέσα** μικρά κουκούτσια. (τόπος)
- ☘ **άκλιτους ρηματικούς τύπους σε -οντας/-ώντας**, π.χ. Σερβίρουμε, **βάζοντάς** τον σε ένα κρύο ποτήρι. (τρόπος)
- ☘ **εξαρτημένες/δευτερεύουσες προτάσεις**, π.χ. Πίνουμε γρήγορα **για να μη ζεσταθεί**. (σκοπός)

9. Σε μια ετικέτα φαρμάκου βρίσκουμε το παρακάτω κείμενο. Εντοπίζουμε σε αυτήν τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς και γράφουμε τι δηλώνουν και πώς το δηλώνουν:

Παίρνουμε φάρμακα υπεύθυνα!

Πριν καταναλώσετε το φάρμακο, επικοινωνήστε με τη/τον γιατρό σας για τη σωστή δόση. Υπολογίζετε τη δόση πολύ προσεκτικά. Για να υπολογίσετε σωστά τη δόση, χρησιμοποιήστε μια σύριγγα. Εάν αισθανθείτε αδιαθεσία μετά τη λήψη του φαρμάκου, επικοινωνήστε με τον/τη γιατρό σας. Φροντίστε να παίρνετε το φάρμακο καθημερινά.

Παράδειγμα

υπεύθυνα

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Τι δηλώνει (με ποιον τρόπο)

τρόπο (επίρρημα)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Φανταζόμαστε το κείμενο χωρίς επιρρηματικούς προσδιορισμούς. Τι αλλάζει;

Βλέπουμε ένα κείμενο με και χωρίς επιρρηματικούς προσδιορισμούς.

10. Η Κατερίνα φτιάχνει ένα φυλλάδιο με οδηγίες για τη χρήση του υπολογιστή της τάξης, όμως το κείμενο βγαίνει πολύ μεγάλο. Τη βοηθάμε να αντικαταστήσει τις υπογραμμισμένες φράσεις με σύντομους επιρρηματικούς προσδιορισμούς:

Πώς χρησιμοποιώ τον υπολογιστή της τάξης:

- 1) Ανοίξετε τον υπολογιστή με το να πατήσετε το κουμπί.
- 2) Μην πειράζετε τα αρχεία των των συμμαθητών/των συμμαθητριών σας σε καμία περίπτωση.
- 3) Είναι απαραίτητο να αφήνετε χρόνο και για τις συμμαθήτριες/τους συμμαθητές.
- 4) Κάθε φορά που γράφετε κάτι, αποθηκεύετε την εργασία σας στην επιφάνεια εργασίας με όνομα και ημερομηνία.
- 5) Για να είστε ασφαλείς στο διαδίκτυο, ενεργοποιήστε το τείχος προστασίας.
- 6) Αφού τελειώσετε τις εργασίες σας, κλείστε τον υπολογιστή.

1) <u>πατώντας</u>	4)
2)	5)
3)	6)

11. Φτιάχνουμε μια αφίσα με οδηγίες για το πώς διατηρούμε τον χώρο του σχολείου όμορφο και καθαρό. Χρησιμοποιούμε επιρρηματικούς προσδιορισμούς για να δείξουμε τρόπο (πώς θα το πετύχουμε), σκοπό ή αιτία (για ποιον λόγο πρέπει να προσέχουμε), τόπο (πού πρέπει να προσέχουμε/συμμάζεύουμε) κ.ά.

Εναλλακτικά, βρισκουμε εικόνες που μπορούν να αντικαταστήσουν ή να συνοδεύσουν το κείμενο.

Παίζουμε το παιχνίδι του Σήφη και της Ζαμπίας.

1. Επιλέγουμε μία από τις βασικές έννοιες της ενότητας και συμπληρώνουμε τον πίνακα:

Γραμματική κατηγορία και ορισμός	Ζωγραφιά
.....	
.....	
Συνώνυμα	Παράδειγμα
.....

2. Διαβάζουμε τα λόγια της Κικής, καθώς εξηγεί στη γιατρό τι πρόβλημα έχει:

- **Περίγραφέ μου, τι συμπτώματα έχεις;**

Γιατρέ, με πονάει **πολύ** η κοιλιά (**ποσό**).

- **Πότε ξεκίνησαν οι πόνοι;**

Ξεκίνησαν (**χρόνος**).

- **Τι πρόγραμμα διατροφής ακολουθείς;**

Δεν έχω πρόγραμμα. Παραλείπω γεύματα (**χρόνο**). Τρώω μεγάλες ποσότητες φαγητού (**τρόπος**). Πίνω ενεργειακά ποτά με ανθρακικό. Τρώω καυτερά σνακ και πρόχειρο φαγητό (**ποσό**). Δεν τρώω φρούτα και λαχανικά ούτε τρόφιμα με φυτικές ίνες (**ποσό**). Μετά το φαγητό ξαπλώνω (**ποσό**).

- **Αγχώνεσαι;**

Αγχώνομαι (**χρόνος, αιτία**).

α. Συμπληρώνουμε τα λόγια της Κικής με επιρρηματικούς προσδιορισμούς, όπως στο παράδειγμα, για να γίνει η Κική πιο σαφής και να δείξουμε σχέσεις χρόνου, τρόπου, ποσού κ.ά.:

3.4 Πώς τα πήγαμε;

β. Σκέφτομαι, συνεργάζομαι, μοιράζομαι.

Μελετάμε το λεξιλόγιο της ενότητας και σκεφτόμαστε τις συμβουλές που θα έδινε στην Κική η γιατρός. Στη συνέχεια, χωριζόμαστε σε ζεύγη και μοιραζόμαστε ό,τι σκεφτήκαμε. Στο τέλος, παρουσιάζουμε την απάντηση της γιατρού προφορικά σε μια ομαδική συζήτηση στην τάξη.

Διαλέγουμε έγκλιση ανάλογα με το ύφος που θέλουμε να έχει η γιατρός και αριθμητικά για να αναφερθούμε σε ποσότητες, αριθμό γευμάτων κ.ά.

3. Γράφουμε στο ευρετήριό μας λέξεις της ενότητας που δε γνωρίζαμε.

4. Κάνουμε το κουίζ για να δούμε πώς τα πήγαμε:

1. Ποια από τις παρακάτω λέξεις δεν είναι πολύσημη;

- α) πόδι
- β) λόγος
- γ) φωτογραφία

2. Το **-λογία** στο **ψυχολογία** σημαίνει:

- α) ασθένεια
- β) επιστήμη, γνώση
- γ) δεξιότητα

3. Σε ποιες από τις παρακάτω προτάσεις υπάρχει **κατηγορούμενο**;

- α) Η γιατρός δείχνει στον ασθενή τη διαδικασία που θα ακολουθήσει.
- β) Η γιατρός δείχνει πολύ αξιόπιστη.
- γ) Ο ασθενής δείχνει εμπιστοσύνη στη γιατρό.

4. Το **-σκόπηση** στο **γαστροσκόπηση** σημαίνει:

- α) σκοπό
- β) αίσθηση
- γ) εξέταση

5. Το **διπλάσιος** είναι αριθμητικό.

- α) απόλυτο
- β) τακτικό
- γ) αναλογικό

6. Σε ποια πρόταση δεν υπάρχει **επιρρηματικός προσδιορισμός**;

- α) Καλύτερα να μην καταναλώνετε συχνά τρόφιμα με επεξεργασμένη ζάχαρη.
- β) Ασκηθείτε σε καθημερινή βάση, έστω περπατώντας.
- γ) Εκφράστε τα συναισθήματα και τις σκέψεις σας.

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ

για τα απρόσωπα
ρήματα και τις
απρόσωπες εκφράσεις

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ

τις τελικές και τις
εναντιωματικές προτάσεις

**Πόσο
ζωντανός
είναι ο
ψηφιακός
κόσμος;**

4.1 Τι μας προσφέρει το διαδίκτυο;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να διακρίνουμε το ειδικό από το καθημερινό λεξιλόγιο.
- πώς να χρησιμοποιούμε τα απρόσωπα ρήματα και τις απρόσωπες εκφράσεις.
- πώς δηλώνουμε τον σκοπό με τις τελικές προτάσεις.

1. Ποιες από τις παρακάτω φράσεις χρησιμοποιούμε εμείς στο σχολείο; Ποιες πιστεύουμε ότι αποτελούν ειδικό λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται σε δημόσιες υπηρεσίες; Τις χωρίζουμε σε δύο ομάδες:

ψηφιακή βιβλιοθήκη ψηφιακός εξοπλισμός ψηφιακή τάξη ψηφιακή υπογραφή ψηφιακό πιστοποιητικό ψηφιακό σχολείο ψηφιακός κόσμος ψηφιακή ανάπτυξη

Καθημερινό λεξιλόγιο: ψηφιακή τάξη

Ειδικό λεξιλόγιο: ψηφιακή υπογραφή

2. Παρατηρούμε τις λέξεις. Μπορούμε να καταλάβουμε πώς κατασκευάστηκαν;

ψηφιακός κόσμος διαδικτυακή εφαρμογή πληροφοριακό σύστημα

- Ποιες από τις παρακάτω λέξεις κατασκευάστηκαν με τον ίδιο τρόπο: μαλακός, σταδιακός, φακός, μουσειακός, αστακός, ηλιακός.
- Μπορούμε να φτιάξουμε κι άλλες λέξεις με το ίδιο επίθημα; Για να βοηθηθούμε, ανατρέχουμε στο Αντίστροφο Λεξικό.
- Συμπληρώνουμε τη γραμματική κατηγορία για να ανακαλύψουμε τον κανόνα κατασκευής λέξεων με το επίθημα **-ακός, -ακή, -ακό**:

..... + **-ακός, -ακή, -ακό** →

3. Παρατηρούμε τα υπογραμμισμένα ρήματα. Σε ποια μπορούμε να βρούμε το πρόσωπο που ενεργεί;

1. Παλιότερα, για να πληρώσουμε έναν λογαριασμό, έπρεπε να περιμένουμε στην ουρά.
2. Ξέρουμε τι πρέπει να προσέχουμε, όταν βλέπουμε διαφημίσεις;

Απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις

Το ρήμα **πρέπει** και τα ρήματα σε τρίτο πρόσωπο που δεν έχουν για υποκείμενο ένα πρόσωπο (π.χ. **φαίνεται, γίνεται, πρόκειται**) λέγονται **απρόσωπα ρήματα**. Υπάρχουν και οι **απρόσωπες εκφράσεις** που σχηματίζονται με το **είναι/υπάρχει + ουσιαστικό ή ουδέτερο επίθετο**, π.χ. *είναι ωραίο/απόλαυση να παίζουμε όλοι μαζί*.

Τα πιο συχνά απρόσωπα ρήματα και οι πιο συχνές απρόσωπες εκφράσεις είναι τα παρακάτω:

Καθημερινή χρήση

πρέπει/χρειάζεται

μπορεί

(δεν) γίνεται

μοιάζει να

λέγεται

είναι καλό/σωστό/αλήθεια

είναι σίγουρο

είναι κρίμα

με νοιάζει

Επίσημη χρήση

είναι απαραίτητο/αναγκαίο/επιβάλλεται

είναι πιθανό/ενδέχεται

(δεν) επιτρέπεται/(δεν) είναι δυνατό/απαγορεύεται

φαίνεται ότι

διαδίδεται/αναφέρεται

συνιστάται/είναι ορθό/αληθές

είναι βέβαιο/δεδομένο

είναι λυπηρό/απαράδεκτο

με ενδιαφέρει

Ας δούμε το υποκείμενο αυτών των ρημάτων και απρόσωπων εκφράσεων στις παρακάτω προτάσεις:

1. **Έπρεπε/Δεν είναι καλό** να περιμένουμε στην ουρά: υποκείμενο είναι η εξαρτημένη πρόταση *να περιμένουμε στην ουρά*.
2. Έξω **βροντάει** και **αστράφτει**: δεν υπάρχει υποκείμενο.

4.1 Τι μας προσφέρει το διαδίκτυο;

4. Διαβάζουμε τις παρακάτω προτάσεις, υπογραμμίζουμε τα απρόσωπα ρήματα και τις απρόσωπες εκφράσεις και κυκλώνουμε τα υποκείμενά τους:

1. Φαίνεται ότι οι διαφημίσεις τις περισσότερες φορές μάς παραπλανούν.
2. Είναι βέβαιο ότι η ψηφιακή τεχνολογία διευκολύνει τη ζωή μας.
3. Υπάρχει ανάγκη να έχουμε στο σχολείο γρήγορη ταχύτητα δικτύου.
4. Θα πρέπει να δημιουργήσετε ένα έξυπνο σλόγκαν για το προϊόν σας.

Μαθαίνουμε για τα απρόσωπα ρήματα και τις απρόσωπες εκφράσεις.

Απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις

Τα απρόσωπα ρήματα (εκτός από το **πρέπει**) μπορούν να χρησιμοποιηθούν και ως προσωπικά ρήματα. Ας δούμε το παράδειγμα:

Η Μαίρη **χρειάζεται** ένα βιβλίο (υποκείμενο είναι η Μαίρη).

5. Υπογραμμίζουμε τα υποκείμενα και γράφουμε εάν το ρήμα είναι προσωπικό ή απρόσωπο:

1. Ο υπολογιστής φαίνεται καινούριος.....
2. Φαίνεται ότι κουραστήκατε πολύ.
3. Χθες έβρεξε.
4. Με έβρεξε με το λάστιχο.

Ξεχωρίζουμε το υποκείμενο των προσωπικών και των απρόσωπων ρημάτων.

6. Παρατηρούμε το στιγμιότυπο μιας διαφήμισης. Για ποιον σκοπό η εφαρμογή δίνει ζωή στην ιστορία;

«COSMOTE CHRONOS | Δίνουμε ζωή στην ιστορία μας!»
[στιγμιότυπο],
Youtube Cosmote.

7. Συμπληρώνουμε τις προτάσεις. Υπογραμμίζουμε την ανεξάρτητη πρόταση και κυκλώνουμε την εξαρτημένη:

1. Θα κοιμηθώ σήμερα πιο νωρίς για να
2. Έτρεξα στη στάση του λεωφορείου για να
3. Αγόρασα ένα τάμπλετ για να
4. Για να, χρησιμοποιούμε το διαδίκτυο.

Τελικές προτάσεις

Δηλώνουν: για ποιον σκοπό γίνεται αυτό που αναφέρει η ανεξάρτητη πρόταση.

Ξεκινούν με: για να ή να

Παράδειγμα: Μαθαίνω κιθάρα για να γίνω μουσικός.

8. Μπορούμε να αντικαταστήσουμε το να με το για να στην πρόταση «Θέλω να γραφτώ στο κολυμβητήριο»; Ποιο είναι το είδος της πρότασης να γραφτώ στο κολυμβητήριο;

- α) εξαρτημένη τελική
- β) εξαρτημένη βουλητική
- γ) εξαρτημένη αιτιολογική

Ξεχωρίζουμε τις τελικές από τις βουλητικές προτάσεις.

9. Παρακολουθούμε πάλι προσεκτικά τη διαφήμιση του Κειμένου 2 του βιβλίου και συζητάμε:

- Υπάρχει διάλογος στη διαφήμιση; Ποιοι συνομιλούν;
- Τι γνωρίζουν ή τι περιμένουμε να γνωρίζουν για τον ψηφιακό κόσμο;
- Υπάρχει κάποιο στερεότυπο στη διαφήμιση; Αν ναι, για ποιον σκοπό;
- Εντοπίζουμε τις λέξεις, τις φράσεις ή τις ερωτήσεις που κάνουν τη διαφήμιση χιουμοριστική ή υπερβολική.
- Για ποιον λόγο οι διαφημίσεις χρησιμοποιούν το χιούμορ;

Μαθαίνουμε περισσότερα για το χιούμορ στη διαφήμιση.

4.2 ΝΑΙ ή ΟΧΙ στα ηλεκτρονικά παιχνίδια:

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- να εντοπίζουμε λέξεις με πολλές σημασίες σε σώματα κειμένων.
- να αναγνωρίζουμε τις δάνειες λέξεις.
- πώς να χρησιμοποιούμε κειμενικούς δείκτες που δίνουν στα κείμενα συνοχή.

1. Εργαζόμαστε με τη λέξη *παιχνίδι*:

α. Αναζητάμε τη λέξη *παιχνίδι* στο *Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων*. Επιλέγουμε δέκα προτάσεις και τις καταγράφουμε στο τετράδιό μας. Συζητάμε αν η σημασία της λέξης αλλάζει ανάλογα με τις λέξεις που την ακολουθούν.

β. Αντιστοιχίζουμε τις σημασίες της λέξης *παιχνίδι* με τις προτάσεις:

Το παιχνίδι που του έφεραν οι γονείς του
γρήγορα κατέληξε σκονισμένο σε μια γωνιά.

Η κυρία μάς είπε ότι το αγαπημένο της παιδικό
παιχνίδι ήταν το κυνηγητό.

Στην αθλητική εκπομπή θα παρακολουθήσετε όλες
τις φάσεις του παιχνιδιού.

Οι ασκήσεις των μαθηματικών ήταν για τη Μαρία
παιχνιδάκι.

Το μυθιστόρημα παρουσιάζει τα παιχνίδια εξουσίας
στα χρόνια του Βυζαντίου.

ομαδική δραστηριότητα με
κανόνες

αντικείμενο

εύκολη δραστηριότητα

κόλπο, τέχνασμα

αγώνας

2. Αναζητάμε την προέλευση της λέξης *παιχνίδι* στο *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Χρησιμοποιούμε την παραπάνω πληροφορία για να γράψουμε σε ζευγάρια έναν ορισμό για κάθε λέξη:

παιγνιώδης:

.....

λογοπαίγνιο:

.....

Βρίσκουμε στο κρυπτόλεξο
παράγωγες και σύνθετες λέξεις
με τη λέξη *παιχνίδι*.

Μπορούν να μας
βοηθήσουν και
άλλες λέξεις με το
επίθημα *-ιώδης* για
να καταλάβουμε τη
σημασία της λέξης
παιγνιώδης, π.χ.
αγχιώδης, μυστηριώδης.

3. Διαβάζουμε την ιστορία του Χρήστου.

Ακούμε το κείμενο.

α. Κυκλώνουμε τις δάνειες λέξεις, δηλαδή εκείνες που η Ελληνική έχει δανειστεί από άλλες γλώσσες:

Ο Χρήστος γύρισε απ' το σχολείο και έτρεξε να μπει στον μαγικό κόσμο του ίντερνετ. Άνοιξε τον browser του τάμπλετ του και γκούγκλαρε λέξεις χρήσιμες για την εργασία του. Μετά, άρχισε να σερφάρει και έκανε λάικ στις φωτογραφίες των φίλων του. Βρήκε καινούριους φίλους και τους έκανε follow. Έπειτα, τσέκαραν αν η Βάσω ήταν ονλάιν και τσατάρανε μεταξύ τους, ενώ παράλληλα σκρόλαραν στην αγαπημένη τους σελίδα, για να βρουν κάποιο νέο παιχνίδι. «Τελικά», σκέφτηκε ο Χρήστος, «το διαδίκτυο δεν είναι μόνο για να γκειμάrouμε, αλλά και για να βρίσκουμε χρήσιμες πληροφορίες».

• Πώς κατασκευάζονται τα ρήματα **γκουγκλάρω**, **τσατάρω**, **σερφάρω**; Ανακαλύπτουμε τον κανόνα!

Ξένη λέξη +ω

β. Αγώνας δρόμου! Χωριζόμαστε σε ομάδες και γράφουμε στο τετράδιό μας όσες περισσότερες δάνειες λέξεις μπορούμε να σκεφτούμε από το πεδίο της πληροφορικής. Προσοχή! Έχουμε μόνο δύο λεπτά!

Στο κείμενο παρατηρούμε ότι κάποιες δάνειες λέξεις προέρχονται από άλλες γλώσσες όπως ακριβώς είναι, π.χ. **ίντερνετ**, **τάμπλετ**. Άλλες πάλι τις μεταφράζουμε στα Ελληνικά, π.χ. **εκτυπωτής** < printer (αγγλ.).

.....
.....
.....
.....
.....

4. Παρατηρούμε το παρακάτω απόσπασμα από το Κείμενο 4 του βιβλίου:

Αν και οι αμφιβολίες που υπάρχουν για τη χρήση τους είναι πολλές, οι έρευνες δείχνουν ότι τελικά... τα ηλεκτρονικά παιχνίδια κάνουν και καλό.

- Τι δηλώνει η υπογραμμισμένη πρόταση; Με ποιον σύνδεσμο εισάγεται;

Εναντιωματικές προτάσεις

Δηλώνουν: την **εναντίωση/αντίθεση** σε αυτό που αναφέρει η ανεξάρτητη πρόταση.

Ξεκινούν με: *αν και, μολονότι, ενώ, παρόλο, κι ας.*

Παράδειγμα: *Πήγα στο πάρτι, αν και δεν είχα όρεξη.*

5. Διαβάζουμε προσεκτικά το παρακάτω κείμενο:

Οι επιστήμονες/επιστημόνισσες πιστεύουν ότι το να παίζουν τα παιδιά βιντεοπαιχνίδια πολλές ώρες μπορεί να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα. Πιο συγκεκριμένα, ο εθισμός σε αυτά μπορεί να οδηγήσει σε έναν ανθυγιεινό τρόπο ζωής. Σύμφωνα με μια μελέτη ερευνητριών/ερευνητών από το Πανεπιστήμιο St Patrick's το 2017, το 10% των μαθητών/μαθητριών δημοτικού που συμμετείχαν στην έρευνα ξόδευαν κατά μέσο όρο 21 ώρες την εβδομάδα παίζοντας παιχνίδια και οι παίκτριες/παίκτες είχαν την τάση να παραλείπουν γεύματα και να κοιμούνται λιγότερο. Επίσης, βρήκαν ότι τα παιδιά που έπαιζαν βιντεοπαιχνίδια δράσης ήταν πιθανότερο να γίνονται, κατά κάποιον τρόπο, πιο επιθετικά από συνομήλικους τους με την πάροδο του χρόνου. Μάλιστα, διαπίστωσαν ότι οι παίκτριες/παίκτες τείνουν να είναι πιο επιθετικές/επιθετικοί, ακόμα και όταν δεν παίζουν βιντεοπαιχνίδια.

*Academic Use of English (μετάφραση και διασκευή),
English Language Education Section.*

α. Συμπληρώνουμε τις προτάσεις:

Άποψη: Η πολύωρη ενασχόληση με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια

Βασικό επιχείρημα:

Αιτία (1): γιατί

Αιτία (2): επειδή

β. Αναζητάμε στο κείμενο στοιχεία που οργανώνουν τα επιχειρήματά μας:

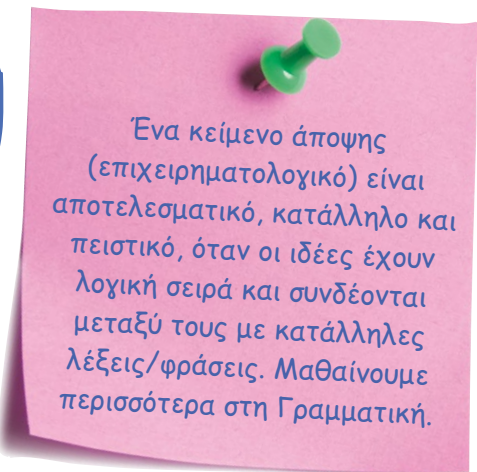
Ρήματα και φράσεις που δηλώνουν γνώμη ή άποψη:

Επίθετα που δείχνουν άποψη:

Επιστημονικά στοιχεία που υποστηρίζουν μια άποψη:

Λέξεις και φράσεις που συνδέουν τις προτάσεις μεταξύ τους:

 6. Με ποιες λέξεις ή φράσεις συνδέονται οι ιδέες και οι προτάσεις μεταξύ τους σε ένα κείμενο; Τις αντιστοιχίζουμε με τον ρόλο τους και συμπληρώνουμε και άλλες που ξέρουμε:

α. Λέξεις ή φράσεις που συνδέουν τις ιδέες μας και οργανώνουν το κείμενο:

όμως ~~πρώτον~~ σχετικά με σύμφωνα με την/τον Χ
ακόμη γι' αυτό τέλος δηλαδή

Λέξεις ή φράσεις οργάνωσης του κειμένου

Παρουσιάζουμε τις ιδέες μας με σειρά

πρώτον,

Δίνουμε την αιτία ή/και το αποτέλεσμα

.....

Αναφερόμαστε σε πρόσωπο/έρευνα

.....

Προσθέτουμε μια ακόμη παρόμοια ιδέα

.....

Δίνουμε μια αντίθετη άποψη

.....

Δίνουμε παράδειγμα/Επεξηγούμε

.....

Κλείνουμε το κείμενο

.....

4.2 ΝΑΙ ή ΟΧΙ στα ηλεκτρονικά παιχνίδια;

β. Λέξεις ή φράσεις που δείχνουν την άποψή μας:

Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν στάση/άποψη

Δείχνουμε ότι κάτι είναι αναγκαίο

Δείχνουμε ότι κάτι είναι πιθανό/δυνατό

Εμπλέκουμε τις αναγνώστριες/τους αναγνώστες-τις ακροάτριες/τους ακροατές

Γνωρίζουμε λέξεις ή φράσεις που δείχνουν στάση/άποψη.

Πόσα ψέματα χωράνε στο διαδίκτυο; 4.3

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- να κατασκευάζουμε λέξεις με τη λέξη πληροφορία.
- πώς να χρησιμοποιούμε επίθετα, όπως ο αγενής, η αγενής, το αγενές.

1. «Μετράμε αντίστροφα» (3-2-1). Διαβάζουμε και ακολουθούμε προσεκτικά τις οδηγίες που δίνονται κάτω από κάθε αριθμό:

3 Φτιάχνουμε προτάσεις με τις παρακάτω λέξεις:

στέλνεις, φωτογραφίες,
μη, σε αγνώστους,
προσωπικές

στο, ειδήσεις, προσοχή,
ψευδείς, διαδίκτυο, στις

πολλές, γιατί, πρέπει, είναι,
ελέγχουμε, πηγές, τις, να,
αναξιόπιστες

.....

.....

.....

.....

2 Διαλέγουμε δύο από τις παραπάνω λέξεις και γράφουμε δύο ερωτήσεις:

.....

.....

.....

.....

1 Κάνουμε μία από τις ερωτήσεις που δημιουργήσαμε στην προηγούμενη στήλη στον διπλανό/στη διπλανή μας. Γράφουμε την απάντησή του/της:

.....

.....

.....

.....

4.3 Πόσα ψέματα χωράνε στο διαδίκτυο;

2. Πόσες λέξεις μπορούμε να κατασκευάσουμε συνδέοντας τα παρακάτω συστατικά; Κάνουμε όποιες αλλαγές χρειάζονται:

παρα-
υπερ-
α-
πληροφορ-
-ία
-ικός/-ική/-ικό
-δότης/-δóτρια
-τος/-τη
-ση

παραπληροφόρηση

.....
.....
.....
.....

Αντιστοιχίζουμε αντώνυμες φράσεις με τη λέξη πληροφορία.

3. Προφέρουμε δυνατά τις λέξεις ψηφιακός και ζωγραφιά και μετά τις συλλαβίζουμε.

α. Γιατί το -ια- συλλαβίζεται διαφορετικά στις δύο λέξεις;

ψη - - - κός ζω - -

β. Στη συνέχεια, προφέρουμε και συλλαβίζουμε τις λέξεις στα παρακάτω ζεύγη λέξεων:

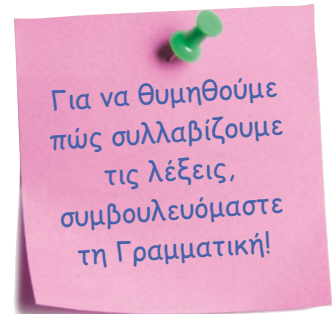
ποια, αξιοποιώ μιμίδα, παιχνίδια

ποια α-ξι-ο-ποι-ύ

πήρε άδεια, άδεια τσέπη

μία, μια δύο, δυο

διαδίκτυο, διασκέδαση

Τι αλλάζει κάθε φορά; Ακούμε τα παραπάνω ζεύγη λέξεων με ή χωρίς συνίζηση.

Συνίζηση

Πολλές φορές, όταν ένα φωνήεν ακολουθεί ένα άλλο φωνήεν, τότε τα δύο φωνήεντα προφέρονται μαζί σε μία μόνο συλλαβή, π.χ. **ζω-γρα-φιά**. Τότε λέμε ότι στις λέξεις αυτές γίνεται **συνίζηση**. Μερικές φορές, την ίδια λέξη μπορούμε να την προφέρουμε με ή χωρίς συνίζηση, ανάλογα με το ύφος, π.χ. **διά-θε-ση** (καθημερινός λόγος)/ **δι-ά-θε-ση** (επίσημος λόγος). Τέλος, η συνίζηση μπορεί να αλλάζει τη σημασία, π.χ. **μία** (αριθμητικό/αντωνυμία) - **μια** (άρθρο).

4. Στα κείμενα της ενότητας συναντήσαμε τις παρακάτω φράσεις:

υγιές παιχνίδι

ψευδείς ειδήσεις

αγενές παιδί

Χρησιμοποιούμε επίθετα που τελειώνουν σε **-ής, -ής, -ές**.

Κάποια επίθετα είναι πιο δύσκολα στην κλίση τους, γιατί προέρχονται από παλαιότερες περιόδους της γλώσσας μας. Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική.

5. Συνδυάζουμε ένα επίθετο με ένα ουσιαστικό και γράφουμε συμβουλές για να προστατευτούμε από τα ψέματα στο διαδίκτυο:

ασφαλής ψευδής ανακριβής δημοφιλής επαρκής
πλοήγηση είδηση γεγονός ιστότοπος μέτρα

4.4 Πώς τα πήγαμε;

1. Γράφουμε σε ομάδες λέξεις/φράσεις που σχετίζονται με τον ψηφιακό κόσμο και συμπληρώνουμε το αλφαβητάρι του ψηφιακού κόσμου για όσα γράμματα μπορούμε:

A	I	P
B	K	Σ
Γ	Λ	Τ <i>τεχνητή νοημοσύνη</i>
Δ	Μ	Υ
Ε	Ν	Φ
Ζ	Ξ	Χ
Η	Ο	Ψ
Θ	Π	Ω

2. Επιλέγουμε μία από τις λέξεις (διαδίκτυο, ενημέρωση, παραπληροφόρηση) και συμπληρώνουμε τον πίνακα:

Γραμματική κατηγορία και ορισμός	Ζωγραφιά
.....	
.....	
Συνώνυμα	Παράδειγμα
.....

3. Τι χρειάζεται να προσέξουμε, όταν σχεδιάζουμε μια διαφήμιση; Συνεργαζόμαστε και χρησιμοποιούμε διάφορα απρόσωπα ρήματα και εκφράσεις για να δώσουμε:

α. προφορικές οδηγίες σε έναν συμμαθητή ή μια συμμαθήτριά μας:

.....

β. οδηγίες σε άρθρο της ιστοσελίδας του σχολείου μας:

.....

4. Συνεργαζόμαστε και γράφουμε σλόγκαν για διαφημίσεις προϊόντων, εφαρμογών ή υπηρεσιών στον ψηφιακό κόσμο. Χρησιμοποιούμε τα επίθετα: *ασφαλής, συνεχής, συνεπής*.

ΨΗΦΙΟΝΕΤ:
Μόνο για τους ευφυείς χρήστες

.....

.....

.....

5. Γράφουμε τι άλλαξε στον ψηφιακό κόσμο:

Παλιά, για να, έπρεπε να

Σήμερα, για να,

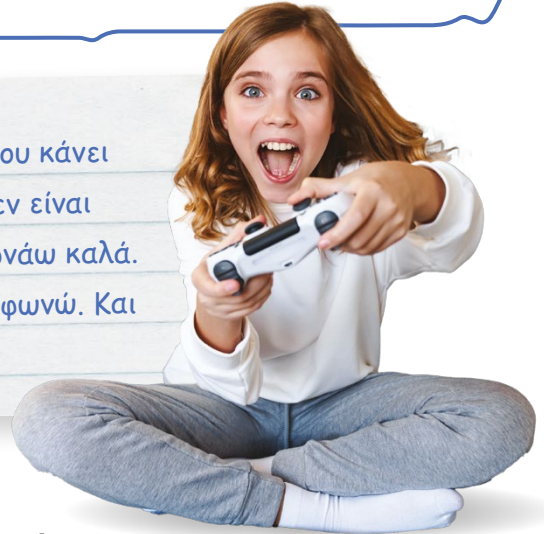
Παλιά, για να, χρειαζόταν να

Σήμερα, για να,

6. Η Άννα είναι μαθήτρια της Ε΄ Δημοτικού. Η δασκάλα ζήτησε από τα παιδιά να γράψουν ένα κείμενο για τον μαθητικό διαγωνισμό επιχειρηματολογίας του σχολείου, στο οποίο να εκφράζουν τη γνώμη τους για τα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Η Άννα έγραψε το παρακάτω κείμενο:

Η μαμά λέει να μην παίζω στον υπολογιστή τόσες ώρες. Μου κάνει κακό. Εγώ παίζω τον Πόλεμο των Άστρων. Πιστεύω ότι δεν είναι έτσι. Λέει πως ξεχνάω να φάω και δεν κοιμάμαι. Αλλά περνάω καλά. Πως θυμώνω εύκολα και χτυπάω τον αδερφό μου. Δε συμφωνώ. Και φταίνε τα ηλεκτρονικά παιχνίδια.

α. Διαβάζουμε προσεκτικά το κείμενο της Άννας και απαντάμε:

- Είναι κατάλληλο το κείμενο της Άννας για τον διαγωνισμό;
- Έχουν λογική σειρά οι ιδέες της; Δίνει την άποψή της με επιχειρήματα; Τα υποστηρίζει;
- Συνδέει τις προτάσεις του κειμένου με κατάλληλες λέξεις/φράσεις;

β. Ξαναγράφουμε συνεργατικά το κείμενο της Άννας. Βρίσκουμε επιχειρήματα και τα παρουσιάζουμε με λογική σειρά, συνδέοντας τις προτάσεις με κάποιες από τις παρακάτω λέξεις/φράσεις:

όμως πρώτον σχετικά με σύμφωνα με τον/την Χ ακόμη γι' αυτό τέλος δηλαδή αντίθετα γνωρίζουμε ότι μπορεί να πρέπει ευτυχώς επειδή

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Παίζουμε με τη γραμματική και το λεξιλόγιο της ενότητας.

7. Γράφουμε στο ευρετήριο μας λέξεις της ενότητας που δε γνωρίζουμε.

8. Κάνουμε το κουίζ για να δούμε πώς τα πήγαμε:

- 1. Τι από τα παρακάτω δεν έχουν ή δεν κάνουν οι μαθήτριες και οι μαθητές;**
 - α) ψηφιακό βιβλίο
 - β) ψηφιακή υπογραφή
 - γ) διαδικτυακό μάθημα

- 2. Ποια από τις παρακάτω λέξεις σχηματίζεται με το επίθημα της λέξης *ψηφιακός*;**
 - α) πληροφοριακός
 - β) ενημερωτικός
 - γ) αστακός

- 3. Σε ποια από τις παρακάτω λέξεις δεν παρατηρείται συνίζηση;**
 - α) παιχνίδια
 - β) παραμύθια
 - γ) μιμίδια

- 4. Ποια από τις παρακάτω λέξεις είναι δάνεια;**
 - α) τσατάρω
 - β) κεντράρω
 - γ) λαχταρώ

- 5. Σε ποια από τις παρακάτω προτάσεις δεν έχουμε απρόσωπη έκφραση ή απρόσωπο ρήμα;**
 - α) Είναι σαφές ότι ψευδείς ειδήσεις υπάρχουν παντού γύρω μας.
 - β) Ο καινούργιος υπολογιστής αξίζει.
 - γ) Πρέπει να αφιερώνεις λιγότερο χρόνο στα ηλεκτρονικά παιχνίδια.

- 6. Κυκλώνουμε την τελική πρόταση:**
 - α) Πρέπει να ενημερωθώ για το συγκεκριμένο θέμα άμεσα.
 - β) Θέλω να με βοηθήσεις με το ψηφιακό περιβάλλον της ηλεκτρονικής τάξης.
 - γ) Δούλεψε στον υπολογιστή της για να τελειώσει τη σχολική της εργασία.

7. Σε ποιο από τα παρακάτω δεν υπάρχει εναντιωματική πρόταση;

- α) Αν και ήταν επιφυλακτικός, παραπλανήθηκε από την αναξιόπιστη πηγή.
- β) Παρόλο που είχε τόσα παιχνίδια για να παίξει με τα αδέρφια του, προτιμούσε να παίζει ηλεκτρονικά παιχνίδια μόνος του.
- γ) Αν ζητήσει κι άλλες πληροφορίες, δεν μπορώ να απαντήσω χωρίς να συμβουλευτώ την ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια.

8. Σε ποια πρόταση κλίνεται σωστά το επίθετο σε -ής, -ής, -ές;

- α) Μας έδωσε σαφείς οδηγίες για να πλοηγηθούμε στο διαδίκτυο.
- β) Η σωστή ενημέρωση είναι ένας διαρκείς αγώνας.
- γ) Όλα τα στοιχεία που συγκέντρωσε για την εργασία της ήταν ακριβή.

9. Σε ποια από τις παρακάτω προτάσεις δεν εντοπίζουμε καμία από τις λέξεις ή τις φράσεις που συναντάμε συνήθως σε επιχειρηματολογικά κείμενα;

- α) Σύμφωνα με τους ειδικούς, τα εκπαιδευτικά παιχνίδια βοηθούν στην αποτελεσματική μάθηση.
- β) Κατά τη γνώμη μου, αυτός ο τρόπος διασκέδασης κρύβει πολλούς κινδύνους.
- γ) Οι πολίτες ενημερώνονται χρησιμοποιώντας μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

10. Ποια από τις παρακάτω λέξεις είναι πολύσημη;

- α) ποντίκι
- β) γραμματοσειρά
- γ) διαδίκτυο

Γλωσσάρι

Γλωσσική βιογραφία

Γλωσσικός χάρτης

Εκπαιδευτική πλατφόρμα

Κείμενο

Κειμενικοί δείκτες

Λογομαχία

Οπτική γωνία

Πειθώ

Πολυτροπικό κείμενο

Πορτφόλιο

Στρατηγικές μάθησης

Συνοχή

Συντελεστές ενός βιβλίου

Ύφος

Ψηφιακά Μαθησιακά
Αντικείμενα (ΨΜΑ)

Ανακαλύπτουμε τη σημασία των λέξεων.

Ενότητα 1: Πόσο μοναδικοί και μοναδικές είμαστε;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Οι τρεις συμβουλές», λαϊκό παραμύθι (διασκευή). Στο Παιδικά Παραμύθια & Ιστορίες στην Ελληνική Νοηματική - Λαϊκά Παραμύθια και Ιστορίες. *Σχεδι@ζω για όλους*, ΙΕΠ. <http://multimedia-library.prosvasimo.iep.edu.gr/K/player/A>
- «Ο Τσιγγάνος βοσκός» (διασκευή: Ελένη Δικαίου), 2017. Στο *Από το στόμα στο χαρτί. 10 τσιγγάνικα παραμύθια*, επιμ. Βασιλική Νίκα, σσ. 27-33. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

ΕΙΚΟΝΕΣ

- σελ. 7, Shutterstock

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Πώς εκφραζόμαστε δημιουργικά;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Ρίτσος, Γ. 1955. *Πρωινό άστρο*. Αθήνα: Κέδρος.

ΕΙΚΟΝΕΣ

- σελ. 25, Στύλος, Η. Μικρός Πρίγκιπας [φωτογραφία, γκράφιτι].
- σελ. 26, Βουρλούμης, Α. 1971. «Κορίτσι» [πίνακας], Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου (Παράρτημα Σπάρτης: Κουμαντάρειος Πινακοθήκη). <https://www.nationalgallery.gr/artwork/koritsi-2/>
- σελ. 28, Αχίλλειο ανάκτορο [φωτογραφία]. *Wikimedia*. <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sissi1.png>
- σελ. 29, Κόμικ Μάνγκα [φωτογραφία]. *Wikimedia*. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Go_Go!_Encyclopedia_Girls_-_English_03.png
- σελ. 32, Αφροδίτη της Μήλου [φωτογραφία]. *Wikimedia*. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:V%C3%A9nus_de_Milo_-_Mus%C3%A9e_du_Louvre_AGER_LL_299_-_N_527_-_Ma_399.jpg
- σελ. 34, Χριστοδούλου, Θ. Μαύρη ράχη, Ψαρά [φωτογραφία]. *Wikimedia*. <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Psara-Black-Ridge-01.jpg>
- σελ. 38, Βαν Γκογκ, Β. «Έναστρη νύχτα». *Wikimedia*. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Van_Gogh_-_Starry_Night_-_Google_Art_Project.jpg
- σελ. 35, 37, 41, Shutterstock

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Πώς φροντίζουμε μια καρδιά;

ΕΙΚΟΝΕΣ

- σελ. 47, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Οδηγίες προστασίας [αφίσα], *Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών*, 25/2/2020. <https://www.aueb.gr/el/content/odigies-pagkosmioy-organismoy-ygeias-fevroyarios-2020>
- σελ. 43, 47, Shutterstock

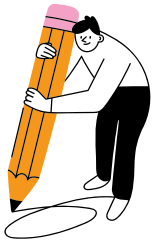
ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Πόσο ζωντανός είναι ο ψηφιακός κόσμος;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Academic Use of English, *English Language Education Section* (μετάφραση και διασκευή). https://www.edb.gov.hk/attachment/en/curriculum-development/kla/eng-edu/Academic-Eng/Chapter%205_T.pdf

ΕΙΚΟΝΕΣ

- σελ. 64, «COSMOTE CHRONOS | Δίνουμε ζωή στην ιστορία μας!» [στιγμιότυπο]. *Youtube Cosmote*, 9/5/2023. <https://www.youtube.com/watch?v=D3im0hM12i4>
- σελ. 61, 62, 70, Shutterstock

Σημειώσεις

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

